

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iosephi Ripamontii E Collegio Ambrosiano Historiarvm Ecclesiae Mediolanensis Decas ...

Decas Prima

Ripamonti, Giuseppe

Mediolani, 1617

Liber Decimvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11209

IOSEPHI
RIPAMONTII
EX DOCTORIBVS
COLLEGII AMBROSIIANI
HISTOR. ECCL. MEDIOL.
LIBER DECIMVS.

SEQUITVR annus insignis pia liberalitate multorum, & incrementis Ecclesiasticæ rei, nec minus noua seditione ac tumultu, quo ad extrema ventum foret, nisi praua mortalium certamina Deus ipse propè in articulo rerum euertendarum ad pacem & concordiam adduxisset. Mediolani mos inualuerat, quo nemini, qui non fuisset ex Ecclesiæ Metropolitanae Sacrificulis, ad eius Ecclesiæ Pontificatum licebat adspirare. Eius moris, quòd in eligendo Velatensi habita ratio non fuisset, isq. nouus homo summum honorem studio ac fauore plebis obtineret, fremere nobilitas, seq. de

LIII

suo

suo iure deiectam indignari. Sed ea indignatio, & fremitus ille, magis fuit specimen imminetium malorum, quam ulterius ad mutuam perniciem exarsere. Mox inter calamitates, aut exhaustas, aut exhauriendas modica quies incescit, principium, & origo publicorum operum, quæ priuata munificentia, Mediolanensem Ecclesiã, vti tunc opes habebantur, exornauit. Lanterius, & Guida coniuges quæ cognomen à quinque vijs, ea liberalitate ante cæteros fuere, legata in Ambrosiani Collegij cultum & amplificationem, & perpetui luminis alimētum pecunia certoq. vectigali. Proximus hisce Auchifredus Fagnanus Diuo Matthæo templum, & veluti pietatis ac sanctimonie certamē ciues animis imbibissent Anselmus Balthianus D. Bartholomeo, quidam alius, cuius immerito nomen intercidit, Hilario sacram ædem extruxere. Sed non diuturna hæc Ecclesiæ Mediolanensi felicitas fuit; nec paucorum religio commune malum auertit, statas nempe seditiones ac tumultus, & discordiam exitiabilem, quæ sacra profana permisceret, exemplis miseris, atq. Ciuitatē ferme vniuersam in Ecclesiasticos homines obarmaret. Guido Velates vti supra demonstratum est non recte, neq. ordine, sed fauore Cæsaris ad Pontificatum euectus fuerat idq. causa motus implacabilis extitit. Ac primò quidem intra certamina & iras, sese continebat seditio, postea effrænem ad licentiam erupere. Namq. vbi videt Velates haud vllā populi partem se pontifice conquiescere, palamq. omneis execrari caput inuisum, præsentem submittere vultus, probra in absentem iacere, ac planè periculum esse, ne sic exulceratis omnium animis, auersisq. voluntatibus, aut petere-

LIII

tur ad necem, aut ex fastigio dignitatis exturbaretur; indulgentia, & largitione perniciosis artibus quotiescūq. parandę, vel firmandę potentię adhibentur, conciliare sibi vniuersos instituit. Conciliandi autem illa expeditissima erat via, si prius lenimenta Sacerdotibus dedisset. Is tunc ordo, quantum turbatis poterat rebus, pollebat autoritate, fecerantq. calamitates, & grauissima Reipub. tempora, vt vnicum sibi præsidium in eorum innocentia, & Religione quisq. relictum putaret. Igitur Velates in horum obsequium intemperanter effusus, demereri quā singulos priuatim, quā communiter vniuersos, comitate inuitandi, vectigalibus Ecclesiasticis, & vbi quis aliquid peccasset, quātalibet dissimulatione, nusquam aduersus, nusquam memor eius personę quam induisset, eniti, vt dubios ac nutantes confirmaret, colligeret auersos, neq. quisquam omnium alio Pontifice plus fore sibi diuitiarum aut voluptatum arbitraretur. Hęc Episcopi lenitas, & indulgentia, quam corruptelam atq. tabem appellari verius fuerit, dissoluit omnem Ecclesiasticam disciplinam, eòq. deprauādo, & insciendo rem perduxit, vt haud multū abesset Clerus Ambrosianus ab impudico, & sacrilego cœtu. Neq. verò lubet nunc mihi recensere probra, & indignitates per quas eius inuitamento licentię Sacrorum hominum vita peruagaretur. Tacitus ea quisq. sibi subijciet depingendo cogitatione quicquid mortalitas audet aut concupiscit. Id ego aptius esse cōpendium putaui, quā si veluti cēsum agerem scelerum, ac libidinum, & eo spectaculo meq. & alios conturbarem. At reliqui populares offensi tali ciuitatis dedecore, publicamq. sicut erat, esse macu-

Iam rati, si flagitiorum exemplum præbrent, quos prælu-
cere ad modestiam, & virtutem oportebat ardescunt in
Clerum vniuersum animis præcipuumq. malorum om-
nium cōcitorē Archiepiscopum diris omnibus execran-
tur. Illum igitur præsidem sacrorum, custodem omnium
salutis, cælestis curæ Vicarium, illum quem penes arbi-
trium rerum suarum, disciplinā, iura, leges haberi passa
sit vrbs Mediolanum, adeo vācordem & ambitione cæ-
cum fuisse, vt corrumpere indulgentia Clerum, & dum
priuatę gratię viam tētat, publicę dignitatis obliuiscere-
tur. Profectò dignum esse, quē si nihil aliud, publica cer-
te indignatio, publicus dolor coerceat. Sic accensis & fre-
mentibus, veluti faces addidere duo homines, in quos
tantum valuit inconstantia famę, vt eos annales alij san-
ctos vocēt affirmatione seuera inferantq. cēlo, plures o-
nerauerint odijs & insectatione tanquam seditiosa capi-
ta, quorum contumacia & furore sit effectum, vt popu-
lus Mediolanensis tantum non ad sacri Ordinis interne-
cionem cōspiraret. Fuere autem Arialdus & Lādolphus
clarus vterq. sapientię studijs, & concionandi gloria, nec
minus natalium splendore, diuitijsq. vnde spiritus ip-
sis, & ad contemnenda pericula robur animorum auge-
retur. Arialdum verò præter hæc animi simul, & fortunę
bona, cæleste quondā de ipso præfagiū proprijs veluti
stimulis ad omne decus incitabat. Nāq. mater ipsius, con-
cepto, nec dum edito partu, viderat per quietem cubile
suum ea circumfusus luce, quę densissimæ nocti solem
quasi meridianum inferret. Ea lux postea narrata puero
incitamentum ad omnem gloriam fuerat, et confirma-
ta iam ætate diuinę destinationis admonebat virū. Ita
natus,

natus, ita instructus adiumentis, vbi Mediolani deprauata omnia, nihil antiqui, vel integri moris vidit, agitauit primò, vt sui capitis periculo Sacrificulos à Sacrilegijs, & pellicatu cæteraq. fœditate deterreret, postea, verò subijt animum illa cura, ne, si gladijs ac furori sese temere obiecisset, abiret sua cædes in hominum ora pro ludibrio, nec vllum effusi sanguinis pretium ferret. Nam, vt sua moueret autoritate quicquam, vt ve pudor ac verecundia subiret lymphatos & amentes, ne cogitandum quidem esse: Rursus in pulcherrimo Ecclesiæ vindicandæ munere ponere vitam, & ea tentare quæ consequi præclarum foret, grande quamuis magni periculi pretium videbatur. Inter hæc fluctuantis animi varietates ac motus, fortè Landolphum Cortam est nactus, cuius ope certam aliquam consilij viam expediret. Is, loco, studijs, atq. sanctimonia vitæ par Arialdo, simul indignatione talium flagitiorum cum eo recte compositus, & quia splendidum in Basilica Metropolitana locum obtinebat, tanto magis Ecclesiæ dehonestamenta quasi suam cladem accipiens, angebatur item difficultate pari. Et obuiam ire, periculosum, irritum, anceps, & quiescere turpe ac irreligiosum arbitrabatur. Contraxit eos celeriter similitudo morum ac vitæ, coniunctusq. dolor in eadem causa. Itaq. communicatis inter se consilijs, & remultum agitata, rationem demum eam iniere, quæ media foret vtile inter, & honestum, quæq. nec procederet in abrupta, & violenta, nec rursus attineretur indecora cunctatione. Partiuntur inter se munera, & vices in hunc modum, vt Arialdo, Clericos eos qui extra urbem pagatim lasciuiabant, suadendo, & monendo,

do, & hortando, Landulphus urbanos myſtas pari prudentia, & lenitate, flectere conarentur in viam, & ſi non ab ea prauitate deducere, quā penitus animis imbibiffent, id aſſequi ſaltem, vt eos adducerent in ſui verecundiam, eoq. aditu conuerſionis & pœnitentiæ locū aliquem in poſterum inuenirent. Hoc ita diuiſum inter eos munus, & hæ ſuæ cuiq. vices, alterutri vel optime congruebant. Nam, & Arialduſ Cuſſiaci in Canturienſis præfecturæ pago natus melius norat paganorum, & agreſtium inſtituta, & mores, nihilq. fallebat hominem eorum quæ pertinerent ad tractanda ingenia, & animos eiufmodi; & viciffim Landulphus urbanis vitijs urbanus ipſe aptior erat. Vtrumq. ſui, & paterentur facilius, & cunctatius violarent. Ita II. Viri maiestatis Eccleſiaſticae paribus inſtitutis diuerſa in parte munus arduum aggrediuntur, pluſq. toto in negotio difficultatis inuenere, quā animis præcepiſſent. Ridere plures intempeſtiua ſapientiam atq. Magiſtros morum importunos, mirari quidam, & intentare pericula, tum amiciffimus quiſq. ſuadere, vt cœptis talibus abſisterent, neue laborem impenderent eò, vbi ſpes nulla, certum diſcrimen oſtenderetur. Cū hæc initia ſeſe darent Arialdo, et Landulpho, cumq. tamen illi partim leniundo, & mitigando ſi quis ferocius ageret, partim vrgendo, & inſtando conarentur exſequi deſtinata, delatores, peſſimum omnium ciuitatum venenum in ipſos exorti cum artibus ſuis fingunt crimen, cui materiam libertas, & ipſorū quotidiani ſermones præbebant. Simul adiuuabat criminationem Episcop*o* vita. Nam ea detulere, quæ quia vera erant, etiam dicta credebantur. Scilicet carpere ipſos in omni
fer-

sermone Velatensem, eiq. Pontificatum abrogare suis conatibus, quem largitione ac indulgentia quæsitum haud sanctius exerceret, quàm inuenisset. Inuidiâ apud omneis cõflaretamquam corruptori ciuitatis, & auctori pessimi exempli, quo sacra dignitas veluti nundinis flagitiosoq. mercatu foret violata. Hæc & alia fingentes e vero, credulasq. nacti Pontificis aures, actionem illam vniuersam pessum dedere. Quippe Velatensis ictus conscientia, & calumniatorum exulceratus arte, confestim acciri Landulphum, & Arial dum iubet. Hi cùm dicto audientes venissent, increpat eos atrocibus verbis Episcopus, concitores turbarum, feditiosos, temerarios, audaces, & si quæ alia sunt verba magni doloris, & magnæ iræ. Atq. hic vtriq. finis castigandi Cleri, & reuocandæ fuit disciplinæ, quod ego ita retuli secutus authores eos, qui rem totam cleméter sunt executi. Caterum non sum ignarus Arial dum, & Landulphum in alijs annalibus diuersa fama perscriptos esse ac notatos ijsdem ferme probris, quæ ab irato Velatense congesta in ipsos fuisse memorauimus. Cùm res Ecclesiæ Mediolanensis in hunc sese modum haberent, per quam insigne facinus à Gotsfredo Bolionio editum est, ex quo non Ambrosiano tantum nomini, sed vniuersæ simul Christianæ Reipubl. decus ingens, & in contumeliam olim itura gloria per mirificos euentus accessit. Is, facinus indignum ratus, augustissimæ religionis monumenta, Christi q. nobilitata vestigijs incunabula salutis nostræ, à barbaris dæmonum cultoribus occupari, exturbare inde Turcâ agitauit animo. Ac primò quidem in eam opem sollicitando Catholici nominis proceres, & expeditionis eius amplificando cõ-

moda,

moda, & opportunitates, facile præcipuum quemq. potentia, vel authoritate ad capeſſendam tantæ gloriæ partem incitauit. Vt verò ſatis ſe collegiſſe virium, & armorum putauit, diſpoſitis in omnia conſilijs, rem ipſam aggreditur, quam Mediolanenſes haud pœnitendo auxilio, vt in tanto domeſtico tumultu, ſex millibus armatorum adiuuerūt, Othone duce, vexillifero Ioanne Rhaudenſi, cui ſuperinditū deinde cognomen ex cruce, qua inſigne vexillum foret, ipſi poſteriſq. ſuis manſit. Traditur inde nobile facinus Othonis ipſius, quo, ſe & progeniem, & patriam decorauit. Nam poſtquam ad Hieroſolymitana mœnia proceſſere, Volux nobilis ferociæ barbarus extra urbem proceſſit verbis iuxtà, & habitu truculētus. Quà ſingulos, quà vniuerſos increpans, inuicta ſua arma ſeq. multitudinem illam excidio daturum eſſe minitabatur. Erat capiti geſtamen æneum ſinuata in orbem vipera triſulco vibrans ore ſimulacrum humani corporis detracta pelle. Ita, dum viſu terribilis, & auditu, circumfert truces minaciter oculos, Othonem forte conſpicatus, ratusq. id quod res erat principem eſſe virū, prouocat eum ad ſingulare certamen. Haud quaquam Otho cedebat Voluci, vel robore corporis, vel magnitudine animi, vſu quoq. armorum, & arte facile primus inter ſuos habebatur. Tantò promptius exerit gladium illamq. Catholico nomini dare victimam parat. Nec illa pugna fuit. Quippe dū Barbarus iſtibus repetitis, thoraca, vel auras irritus pulſat, Dux Mediolanenſis, quà corpus hoſtile fortè patebat vulneri, dirigit ferrum eo impetu, vt moles iners conſeſtim in terram rueret, ac deinde cumulum victoriæ petens detrahit ſpolia caſo, criſtamq. ſuo capiti
non

non sine multo fauentium clamore latus imponit. Hic est ille Otho, quem Vicecomites autorem, & parentem sui nominis agnoscunt, quippe sic honoris vocabulo in ipsius gratiam appellati, & quia stemma gentilitium ex eo conuolutum in spiras anguem habuere. Res postulare videtur, quoniam in mentionem incidimus familiæ sæpius memorandæ, ac reducturæ multoties inter Ecclesiæ Mediolanensis discrimina, & casus, vt hanc eius originem, & initia paucis exsequamur. Otho ducta in matrimonium Lucretia regij generis sœmina, duos ex ea suscepit liberos, Andream, & Othonem alterum. Otho Ioannolum, & Vbertum genuit, fontem, & caput vtrumq. numerosæ prolis, ac daturæ postea patriæ patres, præsides Ecclesiasticæ rei, nec minus, ex diuerso, turbarum, & seditionū authores cōmuni familiarum omniū fato ac sorte, quæ miscere turpia lætis, alternareq. decora, & cōtumelias amat. Sed ex vniuersa magnæ domus sobole vix vlla vnquam ætas Andreæ parem vidit, siue iustitia & æquitas, siue ciuiū amor, & clementia in discrimen venirent. Is militia quoq; bonus auctor fuit Mediolanensibus, ab domestica seditione ac tumultu vertendi arma, & iras in finitimas gentes, quæ discordiam nostram ratæ suam occasionem, ausæ fuerant hostilia. Et opportune Cœnomani socij populi Mediolanensis opem implorauere, cum à Cremonensibus opprimerentur. Itaq; copijs educatis, Andreas Vicecomes in Olly ripa tantam hostium edidit stragem, vt infectum plurimo sanguine flumen manaret, simul ad excidium petita laus Pompeia graue in posterum exemplum fuit, ne qua ciuitas Mediolanense nomen ad iniuriam opportunum arbitra-

M m m m

retur.

retur. Interea Henrico II. mortuo, arbitrium orbis, & Imperij Romani summa ad Henricum III. est delata, quo regnante, Catholica res propè ad vltimū venit, diuisa in factiones Ecclesia, lacerato studijs & humana cupiditate Pontificatu, ac veluti suprema destinatione per fœdum certamen ex pontificalibus coramitijs remota miserabiliter & sublata. Nos eam rem exsequemur, tū quia nullos alibi maiores, quàm Mediolani motus exciuit, tū quia Pontifex ille ipse, quem ambitio & furor exturbauere, patria Mediolanensis erat. Cum Nicolaus II. Florentiæ mortalitatem expleuisset, prima cura patribus erat, vt aliquem è sacro Senatu summæ rerū admouerēt, sed vbi nullus Collegio, in cuius capite munus illud recte collocari posse videretur, eminebat, Hildebrandi monitu vertunt animos in Anselmum domo Mediolanensem è Badagia gente, quo non alius ea tempestate sapientior habebatur. Innocentia quoq; vitæ sapientiæ famam æquabat, & vtraq; comendatione fuerat affectus, vt assumerent eum libentissimè in partem consiliorum, & actionum, Pontifices, Cæsares, siue tractanda bella forent, siue res ad pacem, & concordiam adducendæ. Iam Ecclesiæ Lucensi datus Antistes conuerterat eā ciuitatem admiratione sui, vulgoq; ipsum homines regimine totius orbis dignum ferebant. Hunc talem virum igitur Patres Pont. Max. creant absentem, sicuti fama est, & ignarum fortune suæ. Adeo ille animus imperare poterat magis, quàm cupiebat, & cum rectorem humani generis querentibus haud alius occurreret, ipse quemlibet alium destinabat. Ita inuentus, & creatus, Alexander II. vocatur nouo nomine, ingentiq; bonorū
omnium

omnium gratulatione Romā a Gothifredo Thufcię Duce perductus in excelsa collocatur sede. Henricus III. vti dictum est, Imperij clauum tenebat. Is exstimulante seditiosissimo quoque quia non Romani generis Alexander esset, alterum ex aduerso creare principem sacrorum institit. Episcopi conuocati Basileam ex omnibus terris frequentes conuenere; ac nominatim ex Italia, Parmensis & Placentinus, quorum ille Cadalous nomine, siue subito placuerit Cæsari, siue antea destinatus foret, eligitur ex vniuerso numero, qui legitimo ac iusto Pontifici adulterinus oppositus humana, & diuina permisceret. Mutatur huic quoque de more nomen, & tamquam id vnum deesset authoritati conciliandę, pro Cadaloo fit Honorius. Enimuerò, varios orbetoto Christiano motus animorum ea res conciuuit. Vt quique tumultibus aut pace letaretur, siue populi, siue reges, hunc aut illum fouebant. Sed nusquam alibi gentium, quàm Mediolani plus varietatis atque perturbationis fuit. Sumptum e sua ciuitate Pontificem ponebant in gloria; sed vti discordes ipsi secum erant, ita circa gaudium scindebantur. Corrupta pars & male sana, quę Cleri nuptias volebat, opportunum ex ciue suo fauorem augurari; ceteris vti consilia & mores, ita spes & vota. Inde Gulielmus Landrianus, hinc Erembaldus Corta, & causa dispares, & habitu animorum stabant. Vterque legationem misere Romam, qua legatione, pars ea, quę melior erat, superior fuit, nec Erembaldo mora quominus vteretur victoria. Ita pars importuna Cleri exacta confestim vrbe, direptę domus eorum, simul intentatę minę mortis Episcopo, si more suo sese miscere cum per-

Mmm 2 ditis

ditis hominibus vellet. Ac Mediolani quidem in hunc modum vtcunq. compositis rebus, iræ conticescebant videbanturq; tumultus mutua partium dissimulatione repressi. Mox ipsorum inter se Pontificum certamen exarsit, quo diducti principes in studia, dum Alexandrum aut Honorium anteponunt, vniuersum penè terrarum orbem turbauere. Paucis æquitas & legitimi pontificis tutela fuit cordi, plures illum alterū (sicuti commotis rebus praua fere semper inualescunt) amplexi fauore, nitebantur, vt pessimum exemplum in Ecclesiam inducerent. Ipsi quoq. Mediolanenses, quos æquū fuerat, si nihil aliud, ciuem certe suum, per tot experimenta probatum, integritatis, & doctrinæ summum tue ri ac fouere, cessarunt ab officio, seq. ad Honorium siue Cadaloum aggregauere. Causa fauoris præposteri, ex Episcopo, qui suis institutis immitem, & aduersariū iam expertus Alexandrum offensusq. iudicio quo Erembaldus Cotta flagitiosi moris infectator perditissimos Clericorum exturbasset, punire dolorem, & præcipitia tentare, sicut pleriq. mortalium, animum induxit. Igitur multa pollicendo, & suadendo, & sicut à principio instituerat, largiendo, & indulgendo, traxit plurimos in eam sententiam, vt Cadaloum sequerentur. Is tunc forte Cadalous à Buccone Halberstadenſe Episcopo Mediolanum nō sine magno comitatu & splendore perductus grande inuitamentum erat animis, etiam si quos Alexandri desiderium teneret. Adiuuabant Gibertus & Hanno magna nomina, Coloniensis Archiepiscopus hic, ille præses Insubriæ, quorum tanta erat autoritas, vt quò ipsi studia & voluntates inclinassent, eò non dare obsequiū

pia-

piaculi propè instar haberetur. Hi duo, postquam seditiosa consilia & Alexandri deijciendi vias agitauere, facta manu Cadaloum deduxere Romani eo consilio, vt Alexandro per vim deiecto, caput rerum urbem, & Senatum, & pecunias gerendæ reineruos ipsamq; sedis Apostolicæ maiestatem occuparēt. Sed Alexandrum Romanæ nobilitatis principes iam in seffo Lateranensi contra sacrilegos, & diuini iuris raptores, qua debebant pietate, & ardore tuebantur. Ita Cadaloum irritò conatu nec sine mutua cæde, pessimi exempli authores Mediolanum reduxere, tanquā in turbida & suspensa magnisq; motibus agitata ciuitate reperturi auxilia cœptis improbis, indeq. viribus auctis ad pontificatum oppugnandū erupturi. Sed enim uerò suis tumultibus inuolutos Mediolanenses haud vlla iā tangebant cūra rerum externarū quodq; Cadaloo & sectatoribus impiæ spei principium fuerat, seditio, & discordia ciuitatis, id ipsum erat in causa ne in aliena negotia conspirare possent. Accedebat eò, quod ferre contra ciuem suum arma pro peregrino capite viritim impium rebantur, nec adeò coecati animi erant, vt non & æquitate causæ mouerentur. In hunc modū, spes destituta Cadaloi, qua se florentissimæ ciuitatis arma moturū putarat, noui cōsiliij viam inuenit, acciditq. quod solet in magnis negotijs, vt ipsa desperationes afflictas excitaret, mox tamen suū in exitium, eadem qua surrexerant facilitare relapsuras. Namq; vbi videt aduersa sibi omnia & infesta esse Mediolani, proceres eosdē vrbis Romæ, qui primos suos impetus repellerant, ingenti pondere auri, (& erat forte pecuniosus) aggreditur. Nulla vnquam ætas satis firma fuit aduer-

fus

fus hanc illecebram, & splendorē illum oculis animisq.
 tunc quoq. sequebatur auara mortalitas, & sicuti vo-
 luentibus sæculis nō hominum ingenia, sed homines ip-
 sos hæc vitæ scena variat & mutat; ita venale metallo
 æuum illud erat, non secus atq. nunc viuatur. Hanc Ro-
 manorum hominū auaritatem Cadalous emercatus ad-
 mittitur in Basilicam Vaticanā, decepta per noctē multi-
 tudine, quæ flagitia, & contumelias hæc Pontificatus
 adspernabatur. Mox, vt fraudē sensere diesq. Cadaloū, &
 illius arma patefecit, infesti concurrunt, nec procul a-
 berat à periculo nouus Pontifex, nisi per auersam Pala-
 tij portam frustratus irrumpentes, à Cincio ciue Roma-
 no receptus in arcem fuisset. Hunc florentem opibus,
 & autoritate sibi deuinxerat Cadalous quæ cæteros ar-
 te, & quasi pro acceptæ pecuniæ magnitudine gratiam
 referret, labante multorum fide, qui minoribus culti do-
 nis fuerant, nullo metu pertinaciam improbæ defensio-
 nis mutabat. Sed cū violentior quotidie populus in-
 grueret, cæteri q. nobilium vna corrupti, iam pretij, iam
 munerum obliuiscerentur, inclusus arce Cadalous, eò
 demum inclinauit, vt rem totam patrum arbitrio disce-
 ptandam permitteret. Patres habendo in id conuen-
 tui, Mantuam Urbem elegere, propterea quod in ditio-
 ne Matildis posita sanctissimæ femina, velut extra suspi-
 cionis aleam esset, eademq. opportuno ex omnibus Ita-
 liæ ciuitatibus traiectu, Episcopos ad celebrandam a-
 ctionem inuitaret. Postquam eò patres conuenere, co-
 gnita causa, examinataq. suis momentis, Alexandro
 pontificatum adiudicauere, nec mora fuit, quin circa
 summum Ecclesiæ regimen diuisa principum studia, in
 cum

eum quem Senatus elegisset, admiranda prorsus animorum inclinatione consentirent. Ita Cadalous in medio cursu tumultuario favore destitutus extabuit postea mœrore conatus irriti; Alexander publica gratulatione collocatus in sua sede, dignum patria Mediolano, dignum expectatione communi pontificatum egit. Prima curarum fuit, ut Mediolanensis Ecclesiae corruptelas tolleret, quæ civitatem adhuc illam in contraria studia partesque diducebant, haud sanè minore certamine, quàm quo Romana parens agitata, & vexata in eum diem foret. Ac Erembaldus, qui Mantuam progressus in id ipsum excubabat, haud segnitè usus occasione, diploma confestim abstulit quo Sacerdotia, & Ecclesiastici fructus abrogabantur ijs Clericis, qui sese nuptijs illigassent. Interea Vido Velates pertesus iurgia & tumultus, infestamque periculis, & insectatione vitam, statuit cedere temporì, & mala quæsitus arte Pontificatum quasi piaculum iræ celestis abdicare. Gotifredus Castillionus erat ex Ecclesiae Metropolitanae Canonicis, ambiciosus homo, & curiosus amplificandæ fortunæ, ceteraque vita simillimus Velatensi. Eo principio in familiaris amicitie iura societatemque consiliorum assumptus, prudenter ac dexterè obeundo officia, & mutua dissimulatione transmittendo, ac velando quæ ferret Episcopi morbus & ingenium, eum authoritatis, & potentiae gradum erat affecutus, ut arbiter haud dubie Mediolanensis Ecclesiae rerum haberetur. Itaque Velates, cum anxio deliberaret animo, quemnam in eo fastigio collocaret, quis invidiam sui nominis quam minime oneraturus esset solita comparationis fama, et rumore; neminem

Castil-

Castillionēo commodiorem inuenit. Simul adductus opportunitate, morum, ac vitæ, si successor eiusmodi vetera vitia corruptelasq. repræsentaret; simul fretus beneficijs, & gratia, si deuinctus homo sibi & obstrictus, pontificatum adipisceretur, statuit cum supremis Ecclesiæ Ambrosianæ rebus admouere. Henricus vti demonstratum est, per ea tēpora pessimo exemplo rem ingressus, ex iniuria Romani Pontificis id sibi ius petebat, vt Episcopum daret Ecclesiæ Mediolanensi, Romanus contra & legum authoritate, & rationum momentis nitebatur, vt sacrum munus ab imperio prophano, & ab improba hominis cupiditate vindicaret. Id certamen esse suam occasionem ratus Velates, ita cum Castellioneo rem componit, vt eodem tempore, mitteret alter ad Henricum pontificatus insignia cum deprecatione curarum, & oneris, cui senectū iam non sufficeret, alter in Germaniam profectus offerret sese vacuam in sedem, gratum animū, incensam officio voluntatem quæque alia sunt petentiū blandimenta polliceretur. Ac Henricus quidem, siue ambitiosa Gothifredi delinitus arte, siue vsurpandi iuris causa, facile annuit postulatis, atq. ita petenti quietem & finem exercitæ vitæ concessit Velatenſi, locum vt eius Castellionæo demandaret. Mox autem vt ille Mediolanum venit, solennia honoris noui de more capeſiturus, exarsere fremitu ac indignatione ciues publicum esse dedecus rariſi Mediolanensi Ecclesiæ tantum adulterini pontifices darentur, aliudq. ex alio sacrilegium pateretur ea ciuitas quam cæteris gentibus, vt opibus ac magnitudine præstaret, ita etiam ad Catholicæ dignitatis exemplum oporteret præluceſcere. Probrum & ignominiam

niam hanc vr̄bis Mediolani, per circulos & cœtus conquerendo grauissimus quisq. tantam ad inuidiam abdu-
xere Gothifredum, vt non iam pro sacrorum principe
ac animarum pastore, sed fœdus homo & maculosus
apud omneis haberetur. Vt verò pontificiæ litteræ, mox
adsuere, quæ cum horrendo carmine prophanum Epi-
scopum arcebant omni communione sacrorum cœle-
stisq. de more diras in eum fundebant; enim verò terror
is, & ea Vicarij cœlestis authoritas, repente, non solitudi-
nem modò, & squallorem circumdedit homini, sed fame
quoq. & inopia rerum omnium ad extremam penè tabe
eum perduxit. Itaq. omni humana destitutus ope, cùm
diuinas quoq; minas in se intentas cerneret, vertere solū
statuit, & aliquò secedere, vbi transitum illius tēpesta-
tis exspectaret, si forte, aut sui desiderii interea rediret
ciuitati, aut Pontifex ipse spatio interposito leniretur.
Varisium oppidum distat ab vr̄be Mediolano xl. millia
passuum, quā mons inclytus magnæ Matris templo, val-
lium anfractus & syluosos hinc inde colles late despe-
ctat, exulibus quoq. nimirum Arianis gratissima sedes o-
lim opportunitate latibulorum, & facili transitu in re-
giones eas, quæ penitus Catholicum nomen adspernā-
tur. Eò subiit Gothifredus, & postquam periculum vi-
tarat, audax bello, parata sui similium manu, pontifi-
catum, quem vsurparat ambitione mala, eum retinere
ac tueri parat impijs armis. At Erembaldus, quasi pro-
prium & hæreditarium familiæ suæ decus exsequeretur,
festine cum exercitu progressus ad montes vsq. ipsa sui
nominis fama & terrore subegit hominem, vt neq. lati-
bulis fidens, neq. par prælio, sese parui oppidi mœni-

N n n n

bus

bus includeret, quod non longe à Varisio situm Castil-
lionæ genti cognomen dedit. Ex eo deinde oppido
Gothifredus crebris in agros excursionibus vniuersam
circà regionem infestam habebat, diripiebatq. maxime
patritiorum villas, siue vt Erembaldum oneraret inui-
dia, siue quia pars ea ciuitatis præcipue sese ipsius ho-
nori aduersariam præberet. Atq. id Erembaldus inul-
tum sinere, tum suum, tum commune ciuitatis dedecus
arbitratus, ductis iterum ad Castillionæum copijs, arcta
cingit obsidione locum, & haud dubie malorum vltimū
famem admoturus erat obsessis, nisi publica calamitas
interuenisset. Namq. cū maxime Castillionæum vr-
geretur, appareretq. non posse vltra vim sustineri, Me-
diolani atrox incendium, siue casu, siue fraude, siue ira
Numinis in turbulentam ciuitatem, excitatur. Eius
mali fama consternatus exercitus, obsidione relicta, dum
per vias in urbem palatur, Gothifredo erumpendi locū
dedit. Ita nimirum inualuererursus adulterini Pontifi-
cis arma, nactaq. factio spatium & quietem reparauit
accisas prope vires, & ad lacerandum Ecclesiæ corpus
violentiores cooriuntur. Inter hosce tumultus confe-
ctum senio Vidonem sera subiit pœnitentia pontificatus
abdicati, vt repetere cupiens eam fortunā, quam reli-
querat, animum in id ipsum, & quæ ferme est adiuncta
cupiditati spem vanam intenderet. Summam inanis
voti verti censebat in eo, si placare posset Erembaldum,
cuius videlicet infestatione priuatam vitam elegisset.
Nec implacabilem Erembaldi rebatur animum, quā tæ-
dio Gothifredi, quā cura periclitantis Ecclesiæ, quā re-
spectu rerum suarum, & manifesto discrimine, si multi-
plicibus

plicibus damnis irritata factio superior foret. Nec mora. quæsito pacificatore ac interprete nuntiari iubet Erembaldo; quoniam nullus certamini finis inueniatur, Ecclesiamq. sine pastore, ac Præside, grauiora quotidie mala circumstent, si sibi restituere pontificatum velit, se annixurum, vt, & veteris culpæ memoriam obruat, & in posterum innocentiae sit exemplum, caritate quoque in ipsum ac æterna tanti muneris memoria gratum fore. Hæc à Vidone denuntiata, & promissa. Sed Erembaldus haud temere sancti quicquam & synceri ab eo exspectandum ratus, quem artibus & dolis & impietate omni ad Ambrosiani nominis excidium grassatum fuisse meminisset, vtrò fingit dolum, & simulata reconciliatione Vidonem in Celsianum Monasterium abstrudit. Ibi desperato seni grauis custodia, mœror, ira, & super omnia tædium ex recordatione flagitiorum, vitæ finem fecere. Sub huius obitum statim Erembaldus aduocata concione principes ciuitatis hortatur, ne se Gothifredi pollicitationibus in fraudem induci patiantur, ne ve Sacramentum accipiant, quo per eos dies ille parabat impruidos irretire. Ambitiosum esse hominem ac violentum, quem Velates non aliam ob causam ad pontificatum euehere sit conatus, quàm vt comparatione deterrima memoriam sui dedecoris aboleret. Nunc imagine pacis, & modestiæ compositum ad fallendos animos viam sibi ad Pontificatum struere; si peruenerit illuc, pontificatum ipsum euersurum esse. Voluntaria quoque fuga, paratu militum, agrorum vastatione, cæterisq. belli meditamentis datum iam specimen, qualem in Gothifredo pastorem animarum

Nnnn 2 exspe

expectare possent. Haud penitus abhorrebant à Gothifredo ciuium animi, vel caritate patriæ, quia Mediolanensis esset, vel muneribus delinuti, quia corruptor animosus multa multis largiretur, vel ad extemum metu, si quem Rex ipse pontificem dedisset, eum adspernarentur. Peruicit tamen Erembaldus, ne in illius verba iurarent, & quibus animis descuerant à Velatente, iisdem in Castillionæi repudium consperauere. Ita ille fluctuans & incertus, neq. si cœptis absistere vellet, honestum receptum habebat ad priuatam vitam, nec aduerso ciuitatis consensu peragere destinata tutum rebatur. In hunc modum repudiato Castillionæo Erembaldus, quasi victoriæ præmium id petisset, consilia in Attonem vertit. eumq. Mediolanensi populo imponere pastorem parat. Atto erat ex Ambrosiano Clero nondum pubertatis annos egressus, incertum, qua commendatione adeo carus Erembaldo, vt tantos eius causa tumultus eieret, quantos postea vidit Ecclesia Mediolanensis. Fuerit ne mirifica indoles in adolescentulo, eòq. magnam in spem antelatus grandæuis, an polleret opibus & autoritate familiæ, queis magna sepe merita, & magnæ virtutes exsuperantur, an verò genere ac sanguine contingeret ipsum Erembaldum, neq. tradunt scriptores eorum temporum, neq. nobis facile est interpretari. Sed non Erembaldo solùm curat Atho is fuit, Ildebrandum quoque Cardinalem, cui tum præcipua munera Pontificatus innitebantur ita deuinxerat, vt socius fieret Erembaldi fauoris, & conatus importuni. Hisce viris adnitentibus in Ambrosiana collocari sede puerum postquam vrbe tota percrebuit, isq. per omnium ora sermo diditus est,

ij. luna

ij sunt fremitus exorti, quos res indignissima posset excitare. Subibat memoria tot certaminum, & miseratio pontificatus frustra ab Vidone vel Gothifredo translatis, si penes ephœbum relinqueretur. Quorsum attinuisset misceri ac perturbari violenter omnia, ut munus virorum humeris formidandum repēte mandaretur puero? Iam scilicet impletas esse minas, quas Deus ipse contumaci ac rebeli populo tanto antea veluti malorum extremum intentarit; puerilem dominum habere Mediolanenses, ne ultra quicquam timerent. Illum igitur tantæ vr̄bis populum, tot præterea subiectas ciuitates, quæ velut ab antistite, & magistra petere Mediolano cæremonias & ritus sacrorum, & responsa diuini iuris insueuerint recturum esse, qui regere seipsum nesciat? Illum qui nondum sit initiatus arbitrum, & initiorum fore? Hæc & alia sapientissimus quisq. miserantes indignabantur, nec deerant, qui prouecti longius intemperantia linguæ, cauillarentur gratiam, & iniurias etatis, procace semper in eam rem hominum ingenio, etiam si absit ira. Nihil ea mouebant Erembaldum quominus adolescentulum Attonem æquaret senectæ tot illustriū virorum, Barnabæq. & Ambrosio, & Simpliciano, & alijs eius fastigij successorem daret. Ildebrandi missu aderat ex vr̄be Roma, Bernardus nomine cum mandatis eiusmodi, ne cunctaretur Attonem Archiepiscopum facere supremæ rectoris autoritatis interponendo si quis contra quid moliretur. Hoc maxime adiutore fretus Erembaldus, velatum pontificijs insignibus adolescentē in templum maximum, atq. inde post usurpata honoris primordia proximum in palatium non sine minaci popularium

pularium clamore nō sine multorum irrifu, pudendisq; sibilis inducit. Ibi magnifice, ac splendide paratum conuiuium, & rerum omnium vsus in propatulo positus erat ab Erembaldo, siue vt blandimentum illud daretur plebi, publicūq; dedecus lætitia epularū aboleretur, siue vt nulla præterea cura, hanc sibi, & Attoni, sectatoribusq; lætitiā celebraret. Postquam palatium inieramq; lætidiscumbebant decorus ore puer Atto, & iuxta Erembaldus, cæteri q; deinceps ex illo comitatu, repente facta illuc irruptione quibus altior flagitij sensus erat, micantes gladijs, vultu truces, imperu & clamore violenti mensas euertunt, trepidumq; pueriliter Attonem per stragem ferculorum in templum rapant cū interea metu simul & pudore confusus Erembaldus, vocibus interruptis, ne caput innoxium, ne simplicem illam ætatem violarent, obtestaretur. In me potius vertite iras, ego causa tumultus huius, ego autor ambitionis intempestiue, ego miserum adolescentulum in hunc locum adduxi. Nec longe aberat ab exitorio, nisi breui diuerticulo mox peruentum in basilicam fuisset, ac elatus in suggestum Atto, quodam è popularibus verba præcunte, Pontificatum eiurasset. Ita Erembaldi conatus ad præsens elusi, nimirum vt paullo post maiore mole resurgerent, Ecclesiaq; Mediolanensis per eam contentionem prope ad vltimum veniret. Cardinalis Ildebrandus audito Athonis casu, & quo ludibrio conflictatus fuisset, simul graui percitus ira, quod Bernardum legatum suum in eo tumultu direpta tergo veste prope conculcassent, in omne Mediolanense nomen implacabilis ardescebat. Itaq; varia voluens animo,
queis

queis iniuriam eam grauius olim puniret, in præsentia magna pecuniæ subsidia mittit Erembaldo cum mādatis, & obtestatione vehementi, ne defereret Attonem vilo modo, sed eum in pristinam sedem restituere conaretur. Cum in eo statu res esset, Ecclesiaq. destituta miserabiliter inter hæc perturbatiores iaceret, non Atto, non Gothifredus, puer ille, adulterinus hic, loco pontificum haberentur, atroces adfuere Cæsaris ipsius litteræ, quæ principibus interminabantur extrema, nisi quamprimum assererent Gothifredo dignitatem suam. Hac illi denunciatione perculsi confestim Gothifredum restituunt. Ille, qui nihil aliud interea, quam vltionem & iras, & opes, ac pontificalis fortunæ cultum esset meditatus, statim atq. oblata spes affulsit, acriter in arma coortus, circumfert ad castella bellum, quæ primos inter tumultus amiserat. Alia primo capit impetu, quædam oppugnat, & cum prosperissime fermè caderent omnia, breui tempore esse recepturus videbatur, quicquid aduersæ partis homines olim arcium, & oppidorum insedissent. Sed postquam ad Brebiam dimicanti è proximorum numero quidam hostili traiectus glande cecidit ante pedes ita vt ipsum cruore conspergeret, tunc adeò fracti sunt spiritus illi feroces, vt mota sponte deponeret arma, receptaq. Brebia contentus ibi sese contineret, neq. laceffens ultra neq. laceffitus. Verū enim verò tempus iam appetebat, quò tragici sceleris exempla ingruerent Ecclesiæ Mediolanensi, vulgoq. spectarentur ea, quæ memorare animus horret. Alexandro Pontifice Max. per eos fortè dies extincto, Ildebrandus, ille fautor Attonis & Erembaldi, ille

Me-

Mediolanensium inimicus, uti florebat apud patres gratia & authoritate summum honorem adipiscitur, quo successu contremuerunt, ut quisq. acerrime puerilem pontificatum oppugnarat; Atto, & Frembalus, & quisquis illarum partium erat, immodice sustulerunt animos, ac venisse tempus rati, quo diem illum infelicitate tentati honoris ulciscerentur, sese totos in eam rem intenderunt. Ipse in primis Atto Romam proficiscitur, non tam spe præmiorum, & largioris fortunæ, quam expostulaturus iniuriam, & promptum sibi Pontificem in dâna Mediolanensium instigaturus. Atq. secundas nactus aures ipse quidem Romæ substitit, cæterum Erembaldo tantum ex illo Pontificio favore temeritatis & audaciæ transmisit, ut nihil reliqui faceret, quominus Ambrosiana sacra & eorum antistites propè ad extremum infectaretur. Quantum olim ante Attonis tempora pro Ecclesia, & Episcopo, tantum nunc pro Attonis dolore, & ignominia sua nitebatur ac pugnabat. Nec ferme quisquam ibat obuiam, vulgata fama & rumore, fauere cœptis eiusmodi Pontificem maximum, & si resistendo, & aduersando summa potestas irritaretur, maiora pericula, fœdiores ignominias imminere. Quin etiâ eò processit, patientiâ ciuium, & suis artibus, ut vulgò dominus & patriæ pater appellaretur, aliaq; porro cumulerentur in eum honoris vocabula, quæ reperire solet adlatio ubi nimirum in blandimenta odium excessit. In hunc modum exercebatur ciuitas vnius hominis violentia, cum grauis insuper casus eam afflixit, excitato iterum incendio, quo priuata & publica ædificia miserandam ad vastitatem conflagrare. Et tamquam coli, ac inuocari Mediolanen-

lanēſibus cæleſtes nollent amplius, inſaniamq. noſtram
 adſpernarentur, ipſa quoq. templa religionis auguſtiſ-
 ſimæ dira clades abſumpſit. Aedes Nazarij, & Stepha-
 ni, & Beatæ Martyris Teclæ, quo pluribus erant ornamē-
 tis inſignes, eò ſunt habitæ in maiore damno ac luctu, cū
 ſcilicet omni peruſta & corrupta reliqui operis dignitate,
 torridi, ac nudi parietes deforme ſpectaculum eſſent.
 Actempla quidem & aras, & reliqua ignium damna, vt
 in opulentiffima ciuitate tantoq. hominum numero in-
 ſtaurari ac reſci neq. graue, neq. longum fuit. Verūm
 inſanabile malum erat, quod in Epiſcopi cauſa duce
 Erēbaldo fautores adhuc Artonis ciebant. Et acceſſerat
 importunæ factioni Liutprādus quidā antiſtes ædis Cō-
 pitaliciæ grande momentum, ob ſanctitatis opinionem,
 qua noſcitabatur in vulgus, & aſperitatem ingenij, quā
 vt in alijs plurimis, credita pietas velabat, accideratq.
 huic Liutprando, quod ferme ſolet ingenijs eiufmodi,
 vt quò contumacior eſſet, & abruptus atq. violentus
 magis, hoc plus autoritatis apud imperitam multitudi-
 nem obtineret. Erembaldus igitur tali fretus adiutore,
 non iam Gotifredum, ſed ipſamet ſacra, & ipſam cum
 ſuis myſterijs Eccleſiam oppugnabat. Suberant fortē
 dies, quibus rediuiui Chriſti ſolennia celebrantur anni-
 uerſaria gratulatione, & in myſticos vſus cōſecratus ab
 Epiſcopo liquor ipſo peruigilio lētiffimi Paſchatis di-
 uiditur in paſtores animarū, nec ferme maiore ceremo-
 nia & ſacrorum hominū concuſſu celebritas alia pera-
 gitur. Vrbani pariter & agreſtes parochi curioſe ſuſ-
 penſa collo geſtantes vaſa pluribus cōſerta vaſculis ſo-
 lenni precatione cōſecratum oleum non ſine candela-

O o o

rum

rum honore candidati petitem eunt. Cū igitur id
 mysterium obiret Gotifredus, ac pro se quisq. religio-
 sum humorem auferrent, nescio quo spiritu concitati
 Erembaldus, & Liutprandus accedunt, quā folio su-
 blimis antistes eminebat, & raptū ex illius repente ma-
 nu quod forte vasculū tenebat, affligūt humi, pedibusq.
 cōculcant, & parū abfuit, quin raro etiam inter Catholi-
 cæ religionis hostes ausu Petrus Damianus legatus Ro-
 mani Pontificis violaretur. Tunc ille, quanquam cōmo-
 tus erat, clementiæ ac mansuetudini propior apud in-
 fensos ita cœpit. Non ego veni Romani Pontificis, &
 Ecclesiæ Romanæ dignitatem amplificaturus, Mediola-
 nenses. Sed vtrumq. nomen, vtriusq. maiestatem custos;
 Deus æternū tuebitur ac defendet. Cæterū nō vos
 decet Imperium adspernari, quod vniuersus Christianus
 orbis accepit, cui summa potestas tum aperiendi cæli,
 tum claudendi est permessa diuinitus. Circumferte per
 vniuersa terrarum oculos, quā Christus, & cælum, & Ca-
 tholica res noscuntur; Cæteras omnes Ecclesias ho-
 minum pietate constitutas esse reperietis, Romanæ pa-
 rentem, & authorem Deum. Atq; cū alij Christiani
 cætus ex Romano fonte manarunt, tum vos ipsos in hac
 augustissima sede Barnabas Petri discipulus collocauit.
 Quicquid antiqui decoris iactat Ecclesia Mediolanensis,
 id fermè contulit Roma. Non Geruasius, & Protasius,
 non Nazarius, non clarissimi cæterorum aliunde vobis
 accessere. Ambrosius ipse quoq. quo tantopere scilicet
 gloriamini, noster erat, & huius exemplo admoneri vos
 oportebat, ne Romani Pontificis auctoritatem adsp-
 naremini, quā vir sapientissimus in omni actione sequi
 ducem

ducem & magistram consuevit . Et potestis legendo vel
fando cognouisse , quemadmodum implorauerit olim
ille Romanā opem, vt discuteret nefarias istas nuptias,
in quas corruptissimi Clericorum penitus nunc animis
incubuerunt . Furor est, eorum instituta non retinere, quo-
rum admiramini prudentiam & sanctitatem . Ac videte,
ne, dum maiores vestros anteire studium gliscit, eorum
gloria & nomine vos indignos præbeatis . Nihil est tam
in partem vtranq. mutabile, quàm animi multitudinis;
ea tum à recto, & honesto in turpe ac prauum, tum à pra-
uo & turpi in rectum & honestum leui momento contor-
quetur . Quippe Damiani verba confestim absterruere
tumultuosam concionem, & sublato pariter clamore se
se in Romani pontificis authoritate futuros testantur .
Simul offerunt sese ad poenam atq. supplicium legato ;
cognosceret ille causas & piacula sceleribus accomo-
daret . At Damianus, gnarus popularium ingeniorum,
nihil inflatus ea facilitate, quantoq. sese effusius dabant,
eò constantior, & institutæ à principio moderationis re-
tinens, maluit ignoscendo, quàm plectendo sanare po-
pulum Mediolanensem . Et quia sacrilegijs , ac om-
ni licentia certatum erat , ratus in singula capita iudi-
cium fore periculosum & anceps, vniuersos absoluit .
Episcopus quoq. est absolutus hac fermè cæremonia,
& ordine . Damianus legatus confedit in magnifica
sella celsosq. tribunali ; adstabant aulici homines, qui ve-
legatū comitabantur, quosue adhiberi oportebat actio-
ni testificandæ, & referendæ , vt assolet in publicas tabu-
las, & monumenta . Cùm in hunc modum pompa con-
stitisset, accedit Archiepiscopus, & clara voce, vt ab om-
nibus

„ nibus exaudirétur, hæc pronunciauit. Fateor incestas
 „ nuptias mercaturamq. sacrarum rerum, siue casu, &
 „ errore humano, siue etiam nonnulla mea culpa in
 „ Mediolanensem Ecclesiam irrepsisse. Verùm ne flagi-
 „ tjs eiusmodi sit locus in posterum enixe daturum
 „ operam promitto. Si secus faxim, tunc me Deus arceto
 „ Sacris, & cōmunionē piorū. Postquā in hæc verba iura-
 „ uit Pontifex, iurat id ipsum Arnulphus Pōtifici Fratris fi-
 „ lius, initiatus, & ipse sacris, ac splendidi muneris digna-
 „ tione. Is Patruī dextram tenens; Archiepiscopus meus,
 „ inquit, non recedet ab ea fide, quam dedit, & Ecclesiæ
 „ dignitatem quam sanctissime tuebitur; vt caste ac pure
 „ sacra tractentur operā dabit. Mox idē Sacramētū dixere
 „ Clerus vniuersus, & peracta cæremonia flexis genibus
 „ Archiepiscopus eximia cum significatione pietatis obse-
 „ crat Damianum, vti temporariū sibi supplicium iniunga-
 „ tur, quo pœnas æternas luat. Multatitia in singulos an-
 „ nos pecunia est expiatus, & Clero in certos dies indicta
 „ ieiunia, queis libidinem ac luxum cateramq. præteriti
 „ temporis prauitatem ac licentiam expiarent. Postremo,
 „ vt per omnes ordines detestatio salutaris, & anteaactæ
 „ vitæ pœnitentia peruagaretur, à populo quoq. iusiuran-
 „ dum est exactū, quo se Catholicis institutis, & erga pas-
 „ torem suum obsequio in omne tempus obligarēt. Ac ne
 „ quid prætermitteretur omnino, quod pertineret ad san-
 „ ciendam disciplinam, totamq. ciuitatem, optima spe
 „ confirmandam, sedulò curauit Episcopus, vt quorum
 „ maximè spectata esset integritas & doctrina, hi præmijs
 „ honoribusq. tollerentur, & omnibus modis decorata
 „ virtus ceteris quoq. incitamentum esset. Ita Mediola-
 „ nensis

nenſis Eccleſiæ videbatur in perpetuum eſſe conſtituta
diſciplina præteritaq. damna, & calamitates, cùm præ-
ſentibus bonis, tum certiffima ſpe maioris in dies incre-
menti, facile ſolari quiſpiam poſſet. Verùm ubi legati
domos reuertere, priſtinæ licetiæ deſiderium illico ſubijt
animos, nec mora, quin tota ciuitas rediret in ſuos
mores, atq. reſumerent atrocia ſclera populares, im-
permiſſa connubia Clerus, Archiepiſcopus ipſe diſſolutâ
indulgentiam, qua corruptus idē, & corruptor in omnia
conniueret. Fertur, querelis expoſtulantium redactam
in ordinem Eccleſiam, quæ ſui quondam iuris fuiſſet,
inuidiaq. legationis admiſſæ, non aliud habuiſſe reme-
dium, quàm ſi noua delinimēta, daret populo, ituraq. in
eandē cōiucia neceſſaria diſſimulatione redimere cona-
retur; inde ſecutū illud ab Eccleſia Romana diſſidiū, quo
poſtea meriti ſumus, vt ab ipſo Petro Damiano cōtuma-
ces, & rebelles appellaremur. Ego magis crediderim,
ſuo pte ingenio, turbidum, & violentum, & ambitioſum
antiſtitem vltro repetuiſſe vitia, & corruptelas, & tu-
multus, quibus à primordio pontificatus inſueſſet, im-
patiētēq. moris adſtricti, laxaſſe cæteris habenas, quod
ipſe liberioſiorem viuere vitam poſſet. Poſtquam Eccle-
ſia Mediolanenſis in hoſce fluctus eſt reuoluta, ſcleribus
& audaciæ liber veluti campus erat. Nam Landulpho
Cotta mortuo, collega ſuperſtes Arialduſ nec animi ſa-
tis, nec viriū ad reſiſtendum habebat. Cæteri, vt quiſ-
que modeſtiſſimus, & optimus, intimo potius mœrebant
ſenſu, quàm ire obuiam audebant; ita relicta in medio
diſciplina, & ſacrata leges, & quicquid in Eccleſiaſtica
re ſanctum, & auguſtum, ferri agiq. tamquam in barba-

ra ciuitate, confusum discrimen esse prauī, & honesti; Clerici velut antesignani scelerum ac libidinum haberi. Tunc Erembaldus insurrexit quanto vix antea nunquam impetu sanandis vitijs atrox, videbaturq. dum coereret Archiepiscopū, contēnere cætera omnia, & ferme superior erat, sicut glorioso certaminis vnus euentu declaratū est. Consecratio Cœnobiarchæ, qui Diui Celsi Monasterium obrineret, pertinebat ad Mediolanensem Archiepiscopum, idq. maximi compendij munus habebatur, vel propter cæremoniæ splendorem atq. celebritatem, vel quia magna vectigalia, magnosq. pecuniæ fructus ea secum præfectura trahebat. Igitur Erembaldus ratus indignum, si, qui non moribus, non animo sese pontificem præberet, is arbiter ac dispensator Ecclesiasticæ liberalitatis esset, hanc ei penitus eripere consecrationem animum induxit, & cum vtrinq. summa vi certaretur, tenuit Erembaldus, partim sua, partim amicorum gratia, ne consecrādi ius Abbatis penes Archiepiscopū relinqueretur. Ea res nuntiata Damiano tātī apud illum fuit, vt Erembaldo non secus atq. vindici sacrorum, & Pontificiæ dignitatis grates, & laudes ageret, datis ad eum litteris fermē in hanc sententiam. Facere quippe ipsum laudabiliter ac pie, quod hostium Ecclesiasticæ disciplinæ sit hostis, defensionemq. Catholicæ Religionis anteponat omnibus rebus. Ea se fama latatum esse magnopere, sicut ex diuerso mœreat, quod vitia quæ paullō ante fuerant oppressa, velut ab stirpe renascantur. Quorum id culpa fiat, Deum esse testem, mox fore ultorem. Eos ad prauitatem hæreticam periurij scelus addidisse. Verus hoc adeo malum esse Mediolanensis Ecclesiæ, vt auctores,

auctores, & capita sectarum ferat. Minime mirum videri. Auxentium quoq. nobilem illum Arianorum antistitem Mediolani robur arcemq. suo dogmati olim destinasse. Maiore iam impetu, & violentia Erembaldus agebat, quàm, vt concitata Ciuitatis impetum, & violentiam euitare posset. Pertæsa statum vrbs, & conditionem rerum pleraq. nobilitas discesserat in agros ibiq. velut irati patriæ, volutarium &, perpetuum exilium minitabantur. Etiam de plebe homines temeratam ciuismodi flagitijs vrbem adspersati commercia, & necessarias ad vsum Reipublice desinebāt artes paulatimq. commites fugæ nobilium fiebant. Vt verò mysteria salutis humanæ, quæ profana manu contrectari sacrilegium esset, cōcultapedibus cognouere, tanto maior indignatio creuit animis, ac vnde tædio turbarum, & malorum abscesserant, eò cupidine, & ardore vindictæ regressi capita seditionis Erembaldum, & Liutprandum, qui sacra tot iniurijs, tanta pontificatum ipsum ambitione ac varietate lacerassent, destinant cædi. Cùm ita flagrantibus animis in Vrbem venissent, fuit incitamentum irarum, quòd' fortè concionabundum Erembaldum inuenere. Pro circumuento ac destituto Athone querelas, & preces, probra in Gothifredum, & in desertores vrbs apud residues iaciens diuinam humanamq. opem implorabat feruidus natura, & concitandæ multitudinis arte quadam gnarus. In eum hoc modo turbantem redices & nobilitate pariter ac plebe cum incidissent, enimvero tunc apparuit quàm exitiabile malum sit in mortalium animis ira, discordijsq. ciuilibus vltimam in sanguine ac cæde voluptatem esse, Direptum abstractumq. suggestu,

ex

ex quo tunc fortè concionabatur, violentissimus quisq. circumstunt, & cùm ille insignia Principis Apostolorum pacandæ multitudini ne quicquam explicaret, ipsumq. Apostolum identidem ciêret, crebris in mortem vulneribus eum affecere. Mox in Liutprandum auersi mulctant pessimis exemplis hominem, adduntq. dehonestamenta decisis auribus, & naso, quæue alia ciuilis furor in seditionosum, atq. pietatis obtentu contumacem ac turbulentum inuenire potuit. Per alios inde principes factionis aut sectatores late peruagata cædes est, donec victi præsentibus malis, ac in posterum terrore, iurarent, haud vnquam alium sese pontificem accepturos esse, quàm quem Cæsar ipse destinasset. Hunc exitum Erembaldi conatus habuere, bonis initijs in præcipitia, & abrupta progressi, planeq. nisi puer Atho labem adpersisset dignus erat Erembaldus, quem inter Ecclesiasticæ rei vindices posteritas omnis grata memoria prosequeretur. Genus ipsi clarum, & maiorum illustria facta, indeq. magnus animus, & auida periculorum natura, & quicquid ab generosa stirpe iactare nobilitas solet. Comis, munificus, & in maiestatis imaginem compositus arte quadam multorum alliciebat animos idem, terrebaturq. Pietate etiam in Deum, & Sacrorum cura longè principes illius æui, & studio restituendæ veteris disciplinæ par gloriæ patrum diu habitus fuerat. Verum hæc, siue dotes animi, siue artes ingenij, siue ludibria famæ, productus ad pontificatum Atho, & per eam contentionem conflictata miseris modis Ecclesia vertere mox in dedecus, & infamiam: vulgoq. omnes ipsum ex eo tempore ceu monstrum, & furiam exsecrabantur. Ac de-

mum

num congruentem hunc publicæ detestationi finem inuenit, quem a nonnullis clementer studio tot annos extincti, vel fauore gentis, ex fide memorauit. At Henricus, cui tunc illa præcipua cura vivebat in pectore, ut Mediolanensis Archiepiscopi declarandi ius atq. potestatem usurparet, audito Erembaldi exitu, & ciuium sacramento, non secus atq. magno rerum suarum incremento est lætatus. Quippe sublato Romani iuris authore, & obligata clarissimæ ciuitatis fide, omnia sibi fore in expedito deinceps credebatur. Cæteras quoq. gentes eo terrore ac exemplo, ut à Cæsare pontifices acciperent, posse commoueri, peruersa & irrita speoriebatur. Itaq. quasi remunerans meritum, litteras eas Mediolanum misit, quibus amicissime profiteretur, quæcunq. Pontificem elegissent, ei ratum honorem fore, sese mandandi pontificatus imagine ac titulo cõtentum, rem ipsâ arbitriũq. rei tam benè meritis ciuib. permittere. Plus in sermone tali dignitatis erat, quàm fidei. Castillionæus alter agebat in ipsius Cæsaris aula Thealdus nomine, vir grauis ac prudens ille quidem, & obeundo liberaliter ac dexterè officia non vulgarem gratiæ locum apud Principem consecutus, verùm nullo Ecclesiasticarum rerum vsu, & cui expeditius fuerat profana & profanos, quàm sacra, & sacros obtinere. In hunc ipsum Cæsar fortè cum oculos coniecisset, non dubitauit, quin Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopum eum declararet Castillionæi prioris tædio, statimque ille nouæ fortunæ sinum obtulit, & mox nouus Pontifex non sine magna pompa, & comitatu Mediolanum est profectus. Ac ciues quidem, læti ut assolet ad omnia

P p p p

noua

noua, quæsitissimis honoribus accipere : mox, quod alteri acciderat Castillionæo, subita voluntatum inclinatione fauor omnis in odium vertit, subiitque animos illa suspicio, tanquam aliud ex alio monstrum, in exitium & cladem Ambrosianæ rei diuinitus immitteretur. Quatuor homines vno tempore Mediolani Pontificatum trahebant, cum interea nemo, iustus, legitimusque pontifex esset. Sera pœnitentia desperatus primò, dein absumptus Velatensis, Atho puer, & his interiecti Castillionæi Gothifredus & Thealdus, turbulenta nomina, & cum suo quisque fautorum agmine, nunquam ita consentiente in vnius odium magna ciuitate, ut non & aliqui protegant inuisum, neque rursus adeò in fauorem prona, ut non & turba inimicorum existat. Ita Velatensem pristinum in locum restituere conati fuerant ex vetere fortuna residui clientes, quosque alios, ætatis confectæ misericordia, & comploratio desertissimi senis attingebat. Castillionæus uterque Cæsarianis erat curæ; Pontificij puerum Athonem defendebant. In vniuersum tamen omnes ita erant animis adfecti, ut si arbitrij sui res foret, neminem eorum potiri Ecclesiæ Mediolanensis vellent, Metu magis & in speciem, & potius horum tædio, quam illorum cura, hos, aut illos tuebantur. Magna utique seges ac materia ciuiliū malorum, & in ciuitatis excidium eruptura seditio, si non sumpta mox Pontificem inter & Cæsarem arma, quo facto contremuit orbis, ab intestino certamine, Mediolanensium animos in summæ rei discrimen auertissent. Enimuerò, quasi cruentam iam ex Ecclesiastico tumultu, & circa sacra dimicare suetam urbem in partem illius pessimi flagitij venire fas esset; ita prætulimus facere
ei

ei bello, quod licet alibi flagrauerit, origo tamen hic, & semina mali totius extitêre. Neq. alienum fuerit pertexere seriem ordinemq. rei, quamuis ea narratio diuersas in gentes, & externa nomina veluti longius ab ipso Mediolanensis Ecclesiæ nomine nos abducatur. Henricus, postquâ violando Romana iura, Metropolim Insubriæ venditando, & quasi trahendo in Regiam pontificatu Gregorium irritarat, haud poterat ex eo tempore quietis locum vllum inuenire. Siue dulcedo longius progrediendi, siue metus ex acerrimo viro, siue vltrices furia animus sollicitarent, noua consilia, turbidos conatus voluebat, queis demum vniuersa spes, & finis in eo, si quo pacto Gregorium ipsum, è sacrorum principatu & summis Ecclesiæ rebus exturbare posset. Mala mens principis, malus animus, & importuna destinatio adiumenta tentandæ reistatim inuenit, antiqua & immutabili regum sorte, vt ministri scelerum, & calamitatum artifices ac instrumenta pernicipi nunquam desint. Gilbertus Rauennas, & Thealdus Mediolanensis, ille spe inflatus adipiscendi summi honoris, hic obligatus recēti munere, sese cum suis vterq. artibus ac dolis ad opprimendum Gregorium obtulere. Hi communicatis inter se consilijs, & re multum agitata, haud procul aberant à patrando facinore, quo eadem summi pontificis gratificarentur improbo regi, cū repente insania, ad sœuendum præceps, ad latendū incauta, patuit Gregorio, nec ille, ira & vi, & quod fortasse alius fecisset, arte pari, sed maturato consilio, & plane pastoralis lenitate obuiam iit. Erat per id forte tempus edictum Episcopis tam Græci, quàm latini generis, vt Romam ad certam diem

P p p p 2 con-

conuenirent de maximis Ecclesiæ rebus, in celeberrimo Lateranensi conuentu deliberaturi. Conuentus illius opportunitatem reprimendo duorum Antistitum furori sibi diuinitus oblatam ratus Pontifex, iam meditato verborum temperamento paratus in idipsum, auide tempus expectabat, quo sacrilegos argueret nefarij consilij & eos, aut, ignoscendo & condonando traduceret ad equitatem, aut si duriores viderentur, insigne aliquod, neq. tamen abhorrens ab animo paterno documentum cederet vindicandi sceleris eiusmodi. Ac cæteri quidem patres, obedienter ad diem adfuere, conciliumq. frequens habebatur in Laterano; Thealdus verò, & Giber-tus, vt est omnis malitia suspicax & meticulosa, varias neçtendo moras, destinata Pontificis eluserunt. Tunc ille non esse vltra dissimulandum ratus, retulit ad Senatum de parricidarum scelere & cõtumacia, & quemadmodum inferre sibi sacrilegas manus agitassent. Indignissima res omnibus visa; satellites Henrici Vicario cælesti struere insidias ausos, & maiestatem illam, qua nihil sit in terris augustius, & sanctius ad necem adpetiuisse. Fit extemplo Senatus C. vt Pontificatu deijcerentur ipsi, cæteri q. quorum deprauari consilij Henricum, & fauore subniti fama constans erat. In hunc modum illi notati & perculsi omiserant inceptum, magisq. tuebant ira, quàm tentabant aliquid & moliebantur. Cæterùm Henricus, qui maiorem animo ferociam insitam haberet, quàm, vt Mediolanensis aut Rauennatis Archiepiscopi poenitentia & consternatione flecteretur, quotidie magis fluctuabat æstuabundus, & omneis opprimendi Gregorij vias inquirebat. Gregorius contra, monitis & au-

tho-

thoritate nequicquam lenire furentem conatus, in publico demum conuentu statuit experiri, si qua posset eum ratione coercere. Conuentus Episcopis Romam iterum est indictus, missiq. ad Henricum legati cum denuntiatione cælestium dirarum, monuere, veniret ad purganda crimina, quorum argueretur, satisfaceret Ecclesiæ, neue sese vltra in diuini iudicij vicarios contumacem preberet. Nihil est tam inipotens ac temerarium, quam eorum animi, quos magnis opibus, & prospero successu fortuna semel inflauit. Non liberæ vocis, non veri aut sinceri pati quicquam possunt. Sic Henricus, & legationem, & mandata Pontificis Maximi superbe adspernatus, non iam fraudibus & dolis, quibus in eum diem grassatus fuerat, sed stolido ausu, criminando palam, & in ius vocando, per conciliabula, & cœtus asseclarum suorum, abrogare Gregorio cœlestem curam, & Ecclesiæ Catholicæ consensum irritum facere est conatus. Vormaciam ex vniuersa Germania congregati seditiosissimus quisq. præsulum & Antistitum instigante ac sollicitante animos Henrico, Gregorium Pontificem maximum eiurauere, quasi flagitiosum illius fœdamq. vitam adspernarentur. Verba decreti ferme in hunc modum fuere. Maculosum hominem esse Gregorium, malis artibus ad pontificatum obrepisse, plurimaq. detrimenta quotidie rebus Ecclesiæ per scelera & corruptelas illius importari. Proinde placere concilio, ne legitimus ille iustusq. pontifex habeatur, nihil ipsi iuris in quenquam, nihil authoritatis, aut fuisse vnquam aut fore. Rolandus erat quidam oriundus ex vrbe Italiæ Parma, clericus ordine, loco non obscurus promptus ingenio, cæterum

cæterum prauus audusq. famæ malę. Is, cū cæteri, formidine, seu nonnulla religione cunctarentur, ausus est deposcere sibi munus adcundi Pontificem, & sacrilega mandata cum minacibus litteris perferendi. Summa fuit. Cederet absq. mora Pontificatu, & summi nominis maiestate, neue sese in posterum vllis Ecclesię rebus immisceret. Simul, adrogantia & stoliditate pari Cardinales admonebantur, vt in Germaniam ad comitia noui pontificis venirent, quem Henricus eo fastigio dignum suo tempore nominaturus, animo & cogitatione destinaret. Non erat Gregorio, sicut alibi demonstratum est, mollis & pavidus animus, quales raro summus honor facit, aut admittit. Sed acer, vehemens, & quę timere posses haud minus quàm vereri. Itaq. tanto spiritu & ardore in Senatu causam suam egit, Henriciq. factum impium tam grauitè ac dolenter est detestatus, vt patrum animos iustę indignationis impleret, ac temerario regi per iniurias Ecclesię regnum exercenti, malè in eo capite collocatum honorem abrogarent. Extant adhuc in idipsum tremenda verba Pontificis, quę longo effata carmine non operæ est referre. Potuit eo tempore, si vnquam aliàs, magnum nomen, & cellissima Pontificatus maiestas, & proxima cælo sedes omnibus mortalibus esse terrori, & contemptores diuinarum rerum animos ab iniurijs in Ecclesiam conatibus obstupescere. Nam postquam Gregorij Pontificis maximi sententia damnatum Henricum, Regni proceres cognouere, eaque late per prouincias est dedita fama, tamquam si pontificius dolor ad omneis pertineret, ac vnus iniuria violati forent vniuersi, ita detestari & horrere

rere Henricum cœperunt. Si conuentum indiceret, nō obire diem, & aut negare palam venturos, aut varias latendi vel discedendi artes nectere. Si aliquid sancirer, ac decerneret, imperata contemni; si pœnas irrogaret, tumultuari acerrimus quisq. & ad subtrahendum iudicio reum, prohibendosue lictores facta manu concurrere. Demum eò processere, vt consilia de nouo rege creando minime dissimulanter agitarent. In idipsum constituta die ad Oppenheim, (Germaniæ vrbs est) conuenire ardētibus in Henricum animis, & imminentes haud dubie cædi, si pacato concilio propositum tenere non possent. Legati quoq. Pontificis, Sigehardus Aquileiensis, & Alemannus Patauinus ad promouendam authoritate rem, & si quorum fortē labarent animi, præmiotum, aut periculorum ostentatores adfuere. Sed acerrima principum indignatio non egebat stimulis, primoq. statim confessu, cū pro se quisq. probra, & flagitia regis exposuissent, omnium suffragia in eam sententiam consensere, ne quis Henricum sibi Regem duceret in posterum, atq. circumspēcto nobilitatis flore deligerent, quē vacuo iam loco ac nomine dignum arbitrarentur. Humillimi quoq. sensus hominem ea tam insignis contumelia perculisset, nedū Hēricus immoto staret animo ac de summo fastigio detrahi sese penē ad ima pateretur. Sed quia tumultuando, & aduersando nihil aliud fecisset, quā vt satis iam sua sponte concitatos animos impensius efferaret, nec iam illud regiæ ferociæ tempus erat; ideo sese ad preces infimas, & varia blandimenta conuertit. Ne sibi tantum dedecus imponerent. Miti posthac & mansueto imperio rectum iri, atq. adeo ipsos fore

fore arbitros omnium rerum. Se nihil publicæ rei gesturum nisi ex eorum sententia. Proinde veterum obli-
ti, futura spectarent, & quo diademate semel caput incinxissent sibi, id ratum ac perpetuum esse vellent, atq;
beneficium suum tuerentur. His dictis, homini privato simillimus Rex, primò nihil mouebat, perstabantq. principes in eo, quod semel vnanimis consensuissent. Demùm instando pluribus, & vrgendo miscendoq. precibus lacrimas, & lamenta flebilis, peruenit, vt inflecterent iidem illi paulisper animos, remq. totâ interuallo adhuc modico suspensam tenerent. Suspendere autem in conditiones hasce. Referuaretur integra causa Pontifici maximo; quicquid ille censuisset, id ius ratumq. foret. Henricus interim omissa regiæ fortunæ mole, Spiram secederet, ibi, cum paucis quotidiani victus ministris, apostolica decreta, supremumq. de suo capite iudicium expectaret. Quod nisi æternis vinculis absolutus foret antequam anni spatium circumageretur, tum verò tu Regia sede in perpetuum deiectus esto, nec ad eam repetendam iuris quicquam habeto. Etiam si duriora concilium imperasset, non abnueret Henricus, & hæc ipsa molliter satis ac benigne constituta putauit. Inde Germani proceres legatos ad Gregorium misere cum precibus, vt quando totum iam Henricum ipsius arbitrij potestatisq. fecissent, ne recusaret cognitionem, ac vellet pro sua pastoralis cura, & sollicitudine statuere, quod maxime fore in rem Ecclesiasticam arbitraretur. Si vellet, posse ipsum Augustam conuentum indicere in Mariæ Virginis lustralia publica gratulatione festum diē. Eum locum, id tempus maxime opportunum omnibus
vi.

videri. At Pontifex Maximus, quem simul cura publicæ pacis angebat, simul ex atroci Regis iniuria stimulabat dolor, nihil cunctatus sese in viam dedit prosequente Mathilda, de cuius feminae laudibus & sanctitate, & virili animo alibi est memoratum. Facile Henricus videbat, si prius Augustam à Pontifice Max. peruentum fuisset, quàm ipse cum Ecclesia Catholica reconciliaretur, ibi plena omnia difficultatum, & infectionis fore, proceresq. regni suos inimicos arrepta materia criminandi nihil reliqui facturos esse, quominus, per uera, per falsa sese dignitati suæ aduersarios brèberent. Ea suspicione ac prouisu faciendum putauit, ut occuparet, in gratiam cum Pontifice redire, iāq. superatis alpibus magnis itineribus ad eū properabat. Tunc Thealdus Archiepiscopus Mediolanensis, & Giberus Rauennas reconciliationem eam rati fore suum exitium, omneis impediendæ rei vias tentare constituerunt. Et quoniam videbant, in tanti moliminis negotio haudquaquam satis momenti sese facturos esse, reliquos Longobardi nominis Episcopos, ut quisq. Gregorio maxime infensus esset, facile ad incundam eiusmodi societatem impulere. Dein alios quoque principes concitant, cum quidem præcipua gratia & apud omneis fauore Mediolanensis frustra neminem tentaret. Ita magno raptim numero, ac prope iusta exercitus mole congregati sacri cum profanis, imbelles, & strenui, nulla bona cura, tantum libidine turbarum, & pacis odio, sese trepido Regi circumfundunt, monent, obtestantur, ne Regium nomen, ne fortunam, in qua natus sit, deformare pergat humilitate, & abiectione,

Qqqq qua

qua sese abijcere Pontificis ad pedes parat. Cùm in hũe maxime modum Thebaldus & Gibertus peruersæ factionis antesignani conarentur Henricum à suscepta sententia consilioq. demouere, noua res eorum coeptis interuenit, quæ omnem eiusmodi conatum in præsentia comprimeret, ac retardaret. Nam diuersa rebellium Episcoporum manus, qui temeritate ad eam diē, & contumacia, nequaquam cesserant Longobardis Episcopis, siue repentina pœnitentia mutati, siue meditato iam antea consilio, nutante adhuc & fluctuante Rege, Gregorium adiere supplices, & vt in Ecclesiæ Catholicæ gratiam reciperentur, precibus infimis orauere. Conuersio nimirum ea simul Regi fuit incitamentum, vt in petendæ veniæ destinatione perstaret, simul obstinatos ad consilia pacis disturbanda Longobardos, furioso tentamento coegit abstinere. Iam Gregorius a principio coacti per Thebaldum, & Gibertum exercitus, Cannussium ad Mathildem ex itinere diuerterrat, ne quas in insidias præcipitaret, quas comparari sibi suspicabatur haud obscuris indicijs. Et fortassē comparabantur scelere Mediolanensis Archiepiscopi, quem non dies, non aliorum pœnitentia leniebat. Sed Henricus innoxio ad Cannussium accessu reconciliationis auidus, ac dira illa pertæsus vincula, Mathildē, & insignes alios autoritate principes, qui circa Gregorium erant, appellat, vt mitigare sibi Pontificem velint, ac in tanta sua consternatione deprecatores existant. Non recusauere illi, moxq. variè apud Gregorium agendo, & solita deprecantium arte, quæ præteritas culpas eleuando, quæ saniora in posterum consilia,

&

& paratam obsequio mentem demonstrando flectere
offensum Pontificis animum nitebantur. Sed non ita
sani erat Henricus, ut crederet eum Pontifex ab sua
posse prauitate deduci, ac primò quidem constanter
abnuebat; postea verò cum iisdem illi precibus iteratis
instarent, exoratus tandem ad concedendam veniam
inclinauit, siquidem supplicem, & antiquæ contuma-
ciæ oblitum viderit. Cannussium oppidum triplici per
ea tempora muro cingebatur. Henricus ad spem ve-
niæ receptus intra prima mœnia nudis pedibus tem-
pestate frigida nullo regali comitatu vel ornatu
sententiam de se Pontificis expectauit. Cùm primo die,
tentando nimirum animo, nullum omnino responsum
redderetur, ille, & postero, & sequenti vices repetijt
easdem, ac iterata toties prece fidem demum animi
sincerum cùm fecisset, quarto die in conspectum admit-
titur. Ibi multis vtrò citròq. verbis habitis, obliuio
præteritorum indicta, dempta vincula Henrico, latæ,
acceptæq. conditiones, & omnia firmam ad pacem, ac
stabile fœdus rite constituta non sine magno fremitu
Thebaldi Mediolanensis, & aliorum, quos illa causa pro-
pius attingebat. Mox eam quoque cohortem conci-
liare sibi Pontifex concupiuit, & misso legato (constite-
rant enim extra Castellum) simul inuitauit ad salutem
ac pacem omneis. Sed in ambitione ac superbia cor-
ruptis animis, & elatis immodico fastu nihil æqui erat,
aut modesti. Cùm emptos ferè Pontificatus haberent,
implacabiliter oderant eum, in cuius contumeliam id
honoris ac dignitatis adepti forent. Itaque legatum
ipsum, qui vltro veniam offerebat, dimisere cum atroci

Qqqq 2 re-

responsio. Haberet sibi sua munera & iura Gregorius, ac falsa & inani specie rudes atq. simplices aliorum tentaret animos; se nunquam cum habituros in Pontificis loco, quem probè scirent pecunia & malis artibus Apostolicum nomen, & proximam cælo sedem occupasse. Hæc legato dicta. Versi dein ad consultandum, haud ambigebant, quin vna cum Gregorio, ipsum quoq. tantopere sibi defensum Henricum exturbarent, & acerbitate præcipua Mediolanensis Antistes, querelas, inuidiâ, probra in vtrumq. Principem iactabat. Duos omnium mortalium, auaritia, superbia, crudelitate teterrimos, gubernacula terrarum obtinere. Dum mutua dissimulatione flagitia tegant alter alterius, nihil in medio relictum sancti ac inuolati. Ecclesiam, & regnum, sacra & profana, diuina & humana iura polluta esse. Quid restare aliud, nisi, vt quos facinorum exspectare vindices possint, in eos impetum conuertant, ac ex Antistitum sanguine & cæde nouissimam voluptatem quærant? Profectò eundem obuiam furori, depellendos humanarum rerum arbitrio, qui se homines esse non meminerint, nec de fore, quem regno, quem Pôtificatu, dignum imponant Orbi. Ea Mediolanensis Episcopi verba, exterorumq. fremitum Henricus vbi accepit; haud ignarus, quantum in illis momenti foret, si vna mole insurgerent, principes viros, quos circa se habebat, iubet ire, ac leniendis animis, spem, preces, quæue alia placamina forent, admouere. Vna res compressit iras, quòd excusata necessitate, qua Pontifex in præsentia fuisset exorandus, irritatos sibi non fractos esse spiritus demonstravit, & vbi primum liceret, ad pristinam

na

na rediturum. Hac spe iniecta, paulisper Antistites
quievere. Sed cum ille tardius moueretur, impatien-
tes omnis moræ, quæ Pontificis exitium differret, se-
cessionem minari rursus, ac iam plane deficere, donec
reductus ad extremam penè solitudinem Henricus, ma-
nifesta signa dedit animi rebellis, exturbatoq. Grego-
rio, Gibertum Archiepiscopum Rauennæ, principem
sacrorum, dixit. Nec multo postea Thebaldus Mediola-
nensis tædio tot turbarum, quas aluerat ipse, & conci-
tarat, moritur. Conquieuerat ex diuturna iactatione
Mediolanensis Ecclesia, excussisq. iam tandem Atho-
ne, Gottifredo, & Thebaldo, nouum & certum na-
tæ Pontificem, ex præteritis damnis cladibusq. reficie-
batur. Is Pontifex e Pusterla gente nemini Mediolanen-
sium natalium claritudine secundus fuit Anselmus no-
mine. Sed nondum, opinor, tot mala, quot memora-
uimus, ita ciuitatem expiarant, vt non et residua pia-
cula diffensionum imminerent ipsæ diffensiones, aliudq.
semper ex alio nascens malum, & redundans in publi-
ca damna irrequieta Pontificum vicissitudo. Anselmus
hic, siue quia fauore Cæsaris & ipse Pontificatum ade-
ptus esset, siue post fortunam, amicitia regia nimis in-
temperanter vteretur, siue quapiam alia offensione
Gregorium irritasset (nulla enim certa traditur causa)
repente præter expectationem omnium ab ipso Grego-
rio damnatur, tamquam vitio creatus, eaq. res & con-
tentio Mediolanensem Ecclesiam reuoluit in pristinos
fluctus, & nihilo quietiora tempora fuisse, quam qui-
bus explicandis iamdudum attinemur. Nono, vel vt
tradidere plures, octauo initi honoris anno moritur
An-

Anselmus . Hi sufficitur Arnulphus primò suffragijs populi , quod iam in morem verterat , deinde Cæsaris autoritate , quæ malis inijs vsurpata pessimos fermè euentus habebat , fatisq. constitit , ex multis , quos ille rebus Ecclesiæ per ambitionem admoueresit conatus , haud quemquam fuisse , quem non vna cum honore certamina & tumultus , & in perniciem itura dissidia veluti per iustas numinis iras exceperint . Nec Arnulpho huic melior fortuna , quàm cæteris , quos honore suo misere conflictatos inter exempla verius humanarum rerum , quàm inter Mediolanensis Ecclesiæ Pontifices executi sumus . Arnulphum Henricus annulo , virgaq. de more insignitum Episcopum crearat , profana cohors antistitum , qui Henrico satellites aderant , authores facti , statimq. cinctus fortunæ Pontificalis habitu & splendore , sicuti sunt hominum ingenia nimium plerumq. auida in id quod forte semel arripit , nulla in posterum sollicitudine , præsentibus bonis fruebatur . Mox vindex temere initi Pontificatus adfuit , Arnulphumq. quia sine Romana autoritate nomen & sedem Archiepiscopi Mediolanensis vsurpasset , in ordinem redegit . Et ille , siue pudore aliquo , ne priuatus adspiceretur , qui modò tantum dignitatis occeperat , siue repentiua pœnitentia mutatus , vt immoderatam honoris cupidinem expiaret , in sacrorum hominum familiam abdidit sese , ibiq. tanta religione ac pietate , tantisq. virtutum omnium exemplis egit , vt non alium postea magis ætas illa miraretur , & mira prædicatione vulgi , in sermonibus haberet . Et Mediolanensis Ecclesia quidem hasce vices , & has Pontificum imagines alternabat , magis absque pastore

Pastore, ac Præside, quàm vacua, & expedita. In tota
Christiana Rep. nomineque Catholico, immortalita-
tedignissimi viri præclaram actionem suscepere, cuius
pars maxima fuit Ambrosiana religio, & quamquam
turbatis rebus, manavit tamen ex vrbe Mediolano præ-
cipuum robur expeditioni, quæ mortalitatem vniuersam
gloria facinoris aduertit, quæue summis Ecclesiæ votis,
tunc primum aperuit viam. Atque nos eam rem altius
exsequemur, quam ante aliquot annos agitari ceptam
iam leuiter attigeramus. Gothofredus Lotharin-
giæ Princeps, & Robertus Belga fuere per ea tempora
potentes opibus et imperio, quodq. in magna fortuna
perrarum esse solet, pietatem in Deum & Religionem
vnice coluere; sed Gothofredus magis, quem alij Bu-
gnonum, plures Balionium appellauerunt. Hi cum
studio pieratis incensi communicatis inter se consilijs
petere Hierosolymam agitaissent, quò Christi, & Sancto-
rum nobilitata vestigijs inuiserent adorarentq. loca,
multos, vt fit, inuitando, & hortando cupiditate pere-
grinationis eius accenderunt, & iere pia cohors magna
publica gratulatione simul & mœstitia, quasi traherent
florem secum christiani orbis, & tamquam procures
inelyti per longinquas terras, longinqua maria certum
discrimen adirent. Nunquam alia pompa tanto con-
cursu per ora hominum incessit, quæue plus fauoris, &
plus amicæ vocis excitavit. Quacunque transit reli-
giosum agmen, ire pios, ire fortes iubent, & augustissima
monumenta, plenamq. miraculorum terram, & caeleste
solum inuisere per communi nomine partemq. publicæ
pie.

pietatis illuc ferre. His alijsq. porro fauentium vocibus, & gratulatione celebrati principes gregali peregrinationum habitu & cinctu, cum Genuam peruenissent, conscendunt naues, secundisq. sicuti fama est, & mire ferentibus vli ventis in Alexandria portum incolumes deuehuntur. Appositi custodiæ portus eius erant precipue truculentique barbari soliti portorii exigere, quod tributi nomine persoluebant inuisentes illa loca christiani, quod hodieq. vectigal Romanam Ecclesiam deformat. Gnarus eiusmodi consuetudinis ac necessitatis Gottifredus mandarat iam antea seruo, vt cum in terram egressi essent, promeret illico argentum, atque pernumeraret custodi Saraceno, quantumcunq. numerari viritim oporteret. Ita princeps veluti libero transitu, qua dignitate ceterum comitatum antestabat primus agminis incedit. Enimvero circumstunt barbari ferociterq. more suo pergendi pretium petunt. Gottifredus ad ea nihil aliud effatus, quam sequi penè famulum, ab eo scilicet acciperet, irritauit Saracenum hoc responso tamquam eludens cauillaretur. Atque vt est omnis barbaria nimio plus impotens iracundiæ, & vbi potestas accessit, immani superbia, fuit ex illa portitorum colluie, qui fœdare os clarissimi viri colapho infracto statim auderet. Perculit ea contumelia Bolionum principem, & quamquam neq. sensus repentini verberis abesset, altius mœrebat animo, nobileq. pectus impatiens iniuriæ, ancipitem illico curam agitabat, siue vt mancipium illud referiret, siue vt relinqueret dolori spatium, grauior in tempore vindex futurus.

Potius

Potius hoc visum, pressitq. sensum indignitatis acerbissimæ, & præsentī pecunia satisfecit illi, a quo pulsatus fuerat. Cætera quoq. peregrinorum turba, cum primis animorum motibus ad vim inclinassent, eodem momento reputando quàm iniūqua conditione cōcurrerentur in certamen, iras tenuere. Ita mēsti simul & infensi procedunt. Crediderim etiā præter metum & necessitatem, quæ aliena in terra ferre ac pati omnia desertos & iā pene inermes cogeret, ipsius quoq. Christi subire recordationem, cui, nec labores ac tædia tam longinquæ peregrinationis, nec alia quæcunq. pati possit humanū corpus, grata & accepta fore si vindicare conarentur iniuriā in ea terra scilicet in qua liberator ipse humani generis tot ludibrijs, & acerbitatibus vltro conflictatus foret. At postquam Hierosolymitana spectacula oculis affatim vsurpauere, ad sanctioris vindictæ consilia vertunt animos, & pro se quisq. depellendum ea possessione barbarum fremunt. Addebant faces flagrantibus iam satis animis, præter contumeliam illatæ Bolionio manus, alia quoque dedecora, & probra, quibus peregrinos omneis ex occurſu vexari passim à barbaris vidissent. Nam excutere singulos, & si quid peculiarij abditum ferrent, extorquere, tūm audentes hiscere contra, verberare, perimere, multos etiā onerare catenis, & in ergastula conijcere, vel describere ad remū, quasve alias indignitates odium christiani nominis, & natura ferox, & rapiendi libido, suppeditare possent, concessa propemodum ars, & iustum legitimūq. certamen habebat Saracenus. Ob ea scilicet insigne facinus concepere primū animis, quō terram inclytam

msM

Rrrr

ab

ab Saracena seruitute in Romanam libertatem vindicarent. Exequendo inde gerendæ rei rationes & vias, & quàm expeditum foret, destinata patrare, sic statuebant, non castella, non arces, non præsidia, non vllum belli apparatus ad eam formam visum fuisse, vt esset expeditioni diffidendum; si Christiani Principes ad arma confurgerent. Pleraq. custodijs intermissa loca, & soluta omnia in securitatem ac fluentia luxu, qualem secundæ res creent, apparuisse. Possē, vel irruptione repentina, vel vbi præcipuum existat robur, obsidione breui, subigi gentem vniuersam, & impuro dominatu liberari loca, quæ scateant salutis ac libertatis humanæ mysterijs, & diuinam Christi mortalitatem spirent. Has cogitationes, & hæc consilia secum portantes remenso feliciter mari Romam ad Ecclesiæ principem venēre. Is tunc forte erat Urbanus I I. hoc nomine sanctissimi imperij vir, & qui super cæteras temporum, & rerum, & hominum indignitates, acerbissime illud ferret, quod parerēt Hierosolyma Saraceno, quodq. contaminatorum incessu prophanaretur ea regio, quæ veluti templum foret orbis vniuersi. Itaque postquam rationes, & argumenta peregrinorum audiuit, ad id quod votis & animo tacitus agitasset, tum facilitate negotij, tum hortatu ac precibus inuitatus, tanto magis exarsit pectore toto, vt pulcherrimum liberatæ Hierosolymæ titulum adipisceretur, idq. Pontificatus sui monumentum excitaret. Sed hoc loco variant annales, nec à Gotifredo, & Roberto, cæteraq. manu, verum à Petro quodam Anachoreta monitum, erectumq. Pontificem tradunt, quibus tamen haud malim credere.

Nam

Nam & altera illa frequentior fama est, & ab obscuro ac ignoto capite ad clara nomina rem totam inclinari quodammodo postulat ipsius actionis gloria. Non interfuit Pontificis, a quo consilium afferretur. Ingenti animo rem gloriosi moliminis amplexus circumire precipuas vrbes, apparando ac disponendo bello, & erigendis omnium animis decreuit. Itaq. solita Pontificij comitatus mole profectus ab vrbe Roma Vardastallum venit, inde Canusium, & post aliquanto Placentiam, & ex ea mox vrbe Mediolanum tetendit præter magnas & multas expeditionis opportunitates, intentus in eam quoq. curam vt residua veterum certaminum, quæ tot cladibus Italiam & Germaniam attriuerant, præsentì componeret maiestate ac nutu. Mediolanenses, vt dictum est, inuoluti suis malis præcipua colluione ac fœditate rerum omnium agebant. Non ibi discrimen re-cti prauiq. non vlla forma sanæ ciuitatis, & tantum perreundi perdendiq. omnia insita penitus animis libido. Vltimum malorum erat, quod Arnulpho deiectione neque Præfidē ac Pastorem turbata ciuitas habebat, neq. rursus per studia & factiones regionum, nouum dari Pastorem, expeditum foret. Obuiam iuit ei malo primū omnium Urbanus, & Arnulphum quia nulla ferme sua culpa, tantum in pœnam regiæ contumaciæ exauctoratus esset, euocatum ex Monasterio rebus imposuit. Dein auersus ad cætera sananda, tantum profecit hortando, monendo, rogando, & vbi sese aliqui duos præberent, intentando cælestes minas, vt concordie & pacis amor apud omneis oriretur. Tradunt scriptores eorum temporum, ea Pontificis lenitate mitigatos ani-

mos, non modò finem fecisse veterum simultatum ac inimicitiarum, sed in rarum vsque processisse caritatis, & beneuolentiæ certamen, vt & inuicem sibi caros darent amplexus, & de suo potius iure cederent, quàm vt materia vlla iurgijs contentionibusve relinqueretur. Urbanus, Mediolani compositis rebus, & constituta ciuitate, cuius exemplo ceteræ quoq. temperari gentes possent, Nouocomum, & à Nouocomio Claramontem in Auer-nos est profectus, Principum, & Episcoporum ibi conuentum habiturus ex antecondicto. Et conuenere frequentes e varijs terris, pars officium in Pontificem rati, cæteri misti rebus ac negotijs, quæ forent agenda, quidam ex otiosa multitudine tantùm spectandi studio, & cura. In eo celeberrimo conuentu, sacrorum Princeps æquabili, & attenta iurisdictione decisis litibus, quæ publicam quietem interpellabant, damnatis iter & à piorum coetu remotis, qui factis improbis, & erga Ecclesiã contumacia cælestes meruerant iras, expeditionis Hierosolymitanæ tractare consilia & vias institit. Et quoniam in tanti nominis bello, quo mouebantur christiani orbis arma, commoueri primum omnium animos oporteret, atque stimulos addi, quò promptius gloriæ partem capefferent, ac in eum campum accingerentur, orationem habuit ad idipsum accommodatam, cuius hæc præcipua capita memoria fidelis custodiuit. Neminem ignorare, quàm indigna res sit, possideri Saraceno regionem eam, quæ possit dici parens & origo salutis humanæ, & quàm multa fœda visu, relatu aspera patiantur quoscunq. sua pietas & religio locorum illuc adduxerit. Se quoq. ex quo die ad Pontificatum diuino nutu

nutu sit vocatus, angustis querelis & lamenti memorantiū,
vel, ut quisque pessime mulctatus, ex illa peregrinatione
redierit, vel ut non potuerit omnino redire. Sed
antea cunctatum fuisse, vel natura quadam humani in-
genij, vel iusto metu, ne cum aliquo damno ac dedeco-
re rem tantam moueret. At proxime reuersos ab Hie-
rosolyma, Gotifredum, & Robertum, quos viros ea
narrare, tum de facilitate negotij tum de iniuriarum a-
trocitate, ut non ultra esse differendum videatur. Vi-
disse enim ab efferatæ gentis hominibus verberari, spo-
liari, prehendi, perimi peregrinos inermes, & Bolioniū
ipsum non alia de causa saluum esse, quàm quia tacitū
præbuerit ad contumeliam os, imbutamq. verbere iam
manum præfenti delinierit argento. Vidisse etiam mi-
ram apud barbarum securitatem, eamq. negligentiam,
ut in flagitij prope loco sit ponendum si non ultro su-
mant arma, & ad vindicanda sacratissima monumen-
ta conspirent. Proinde erigerent animos clarissimi vi-
ri, præcipua spes Ecclesiæ, decora, & præsidia Catho-
lici nominis, Deumq. sequentes ducem, facinus aggre-
derentur, quo non aliud patrari vel excogitari nobilius
posset. Hæc aliaq. porro à sacrorum principe dicta cō-
mouendis animis mirificam apud omnes vim habuere,
& ex ipsius ore Dei quodammodo missa videri potuit
oratio. Confestim exarsere primus quisque opibus &
potentia, ut qui iam antea pro indignissimo semper ha-
buissent nefariæ superstitionis homines in ea terra do-
minari, quæ Catholicum ad nomen iusto iure pertine-
ret, nec res ferme alia tardauerat generosos procerum
impetus, quàm quia nemo vnus existeret author conci-

lij. &

lij, & quia deliberationi de maximo negotio adijcere ad eam diem animos implicati suis turbis nequiuissent. Postquam verba Pontificis, Bolionij cæterorumq. testimonium, & multa simul inuitamenta gerendæ rei sunt audita, dant ordine omneis fidem, spiritum ante, quàm gloriam tanti facinoris amissuros. Arnulphus erat in eo conuentu Ecclesiæ Mediolanensis antistes, Urbanum ab vrbe Mediolano Claramontem affectatus. Is vel ciuitatis magnitudine, vel sua fama præcipuum momentum, cùm alias alij copias in id bellum offerrent, armatorum octo millia, suo & Mediolanensium nomine perhibuit omnium primus, eumq. secuta cætera principum multitudo certatim auxisse numeros fertur, atq. ita cõfectum exercitum, quantus rarò alias extitisset. Ducenta millia fuisse narrant dilectæ iuuentutis, nec receptos omnes, qui vltro darent nomina, siue quia is numerus in omne sufficere posse discrimen videretur, siue quia relinquere domi quisque præsidium veller. Mediolanensium exercitus fuit magna ex parte sacrorum hominum, qui tanto in Ecclesiæ discrimine desidem intra facella, & monasteria vitam haudquaquam arbitrati placere Deo, sagis mutauere togas, idq. vel maximũ totius militiæ robur fuit. Ducem habuere Ioannẽ quendam cognomento Rhaudensem, qui postea repudiata vetere appellatione Cruceius est nuncupatus nimirum ex purpurea cruce, quam sacris cohortibus vexilli loco fuisse prælatam constat. Id hodieq. genti cognomen manet. Cùm iam dispositis in omnia consilijs totaq. belli mole in hunc modum ornata, & parata dies appropinquaret, quæ in diem cesseret constituta

tua profectio, per incommode accidit, ut Archiepiscopus ipse Mediolanensis discederet ex hac vita, eiusque desiderio viri mœsta & perplexa ciuitas attonitæ similis hæreret. Nam, neque, si omni ferme religiosa fobole in bellum descripta & ex hausta, manere domi patrem ipsum oportet, facile parem ei quempiam inueniebant, neq. si cum præcipua ciuitatis parte, ite principem utile atq. consentaneum foret, tanta in ullo ciuium corporis & animi vis eminebat, quantam & longinqui labor itineris postularet, & fuisse in Arnulpho meminissent. Anselmus tamen è Valuasorum stirpe est suffectus, haudquaquam longo interuallo proximus ei, quæ lugebant. Sed huius originem, studia Pontificatum, & qua fortuna sit usus, postea memorabo. Nunc reliqua persequar expeditionis Hierosolymitanæ, quam ille pro virili sua parte minime segniter capeffuit, magnaque gratulatione & plausu gerendi belli administratores ipsum in partem rerum Anselmum accepere. Hoc igitur aucti duce, Gotifredus & Robertus, & cæteri, qui capita rerum erant, nouam illam consilij viam inierunt, ut non terra tantum, sicut antea conuenerat, sed mari quoq. rem gererent. posse, cum tantum suppeteret & militarium copiarum, & imperatoris prudentiæ, commodissime vires, & exercitum in Martem vtrunq. describi. Sic diuisus bifariam exercitus, hinc terrestri itinere, hinc maritimo, terræ Syriæ sese superfudit. Ac prima quidem irruptione felices & incruenti, Nicæa capta, urbem Antiochiam obsidebant; mox è classe sexcenti pedites cum forte ab Iconio ad reliquum exercitum pergerent, in insidias præcipitauere, & cum numero,

mero, tū viribus impares ad vnum omnes interficiuntur. Ea clades christianorum animos irritauit, non fregit, tantoq. maiore conatu deinceps exarsere. Et erat veluti certamen virtutis inter ipsos, ne suorum sanguinem inultum sinerent, ne prospero praelij vnus euentu gestire ac exultare barbarum paterentur, cumulusq. deinde prosperarum rerum est consecutus Antiochia & Myra praeualidae vrbes, & tracturae gentis vniuersae deditionem in potestatem venerunt omnium primae, mox aliae complures, statim, aut obsidionis terrore. Et egerebantur ex omnibus opulentiae barbarae spolia, quae facile solari tam longinquam ab domo militiam possent. Nec aurum modò, & argentum, quaeue alia prima mortales putant, sed his longe pretiosiora de mortalitate Sanctorum, quae scilicet erepta diuinitus hominum atq. temporum iniuria publice priuarimve seruebantur. Ac ex vrbe Myra praesertim D. Ioannis Baptistae cineres, cuius nomen ac humano generi felicem exortum gentes ex venerabantur admiratione sanctitatis, itemq. Nicolai Myrensis ossa, & alia quamplurima, quae referre hoc loco non est operae pretium. Inter haec vrbiū vel deditiones, vel expugnationes, Mediolanense nomen enitebat praecipua gloria roboris ac perseuerantiae. Fortissimum quodq. facinus ab eo milite patratum, & ad omnia quae prouidenda vel audenda forent, nusquam in alterius gentis exercitu plus consilij vel audaciae toto illo bello fertur extitisse. Sed maximum Anselmus ipse praesidium atq. firmamentum erat, inuictus laboris, & eximius arte quadam imperatoria. Huius ductu Hierosolyma coepta sunt oppugnari,
difficile

difficile negotium vel propter munimenta vr̄bis ipsius, vel multitudine defensorum, vel quia prouisa erant omnia quamuis aduersus longum obsidium. Ita dierum aliquot spatio verberata, & defensa paribus animis, victoriam morabatur, donec speculati nostri partem incustoditam in muros euasere, atq. ita capitur tricesimo fere die postquam cœpta erat obsideti. Nobile inde facinus traditur Othonis Vicecomitis, qui splēdidum in Ambrosiano exercitu gradum obtinebat. Is, cū insignem ferocia barbarum fortē conspicatus esset, Volucem nomine, qui acerrime dimicando, magnam circa se stragem fecisset, congregi cum eo singulari certamine concupiuit. Nec ille detrectat pugnam. Strictis repente gladijs conserunt manus, & cū barbarus aliquandiu ludicaretur ictus armorum vsu, & arte qua præcellebat inter suos, ad extremum Otho mucronem iugulo superne defigit, transfixumq. resupinat, addit deinde multa vulnera palpitanti, donec omni vitali motu destitutum corpus videret. Fuerat Voluci præcipuæ temperaturæ, & artis galea, cui pro crista conuolutus inspiras anguis arreptum vorabat infantem itaut brachia, & cum ipso capite summa pectoris eminerent. Hoc sibi victor gestamen addit, & vt victoriæ monumentum apud posteros esset, gentilitio suo stemmati nobile inserit simulacrum. Institutum postea solenne Mediolanensibus mansit, vt quoties ad bella proderent, statuerent ante aciem anguem effictum coloribus aut metallo, eaq. species non minore esset cæremonia ac religione, quàm quanta suas aquilas veluti propria legionum numina Romani con-

Sfff

secrare

sectare soliti fuerant. In hunc modum capta Hierosolyma, cuncta ferme camporum, & urbium Christianus tenebat, gloriæq. immortalis actio comprobata Numinis fauore, palam fecerat, stetisse per segnitiam inertiamq. nostram, ne consecrata cœlestibus vestigijs terre iugum impuri dominatus tanto antea demeretur. Sed imminuit lætitiæ victoris exercitus procerumq. Mediolanensis Antistes contracto ex diuturnis laboribus morbo demortuus in ipso pæne articulo pulcherrimi triumphi. Apud Constantinopolim multorum tabedierum extinguitur, cùm daturus provinciæ toti leges & instituta catholicum in morem, cunctaq. formaturus Ecclesiastico cultu ac disciplina, illuc excurrisset. Fertur, cùm sibi adesse finem vel præfagitione cœlesti, vel morbi grauescentis indicijs animaduertisset, vocata suorum concione, quos ex octo millium numero residuos fecisset bellum, huiusmodi oratione habuisse. Non mihi lucis amor ante diuinam voluntatem, ut inuitus & cum aliquo respectu mortalium rerum ex hac vita discedam. Illa quin potius lætitia subit animum, quod liberata vobiscum Hierosolyma veluti pulcherrimum opus nulla posthac humana culpa violaturus discedo, idq. mihi vltimum rerum est, quod vtorum primum fuit. Verum angimur quod optime de nobis meritos ciues relinquimus tam procul ab domino; & quos vna cum Pastore suo ire per patria templa Deo immortalis gratias agentes oportebat, hi mestis Pastoris desiderio veluti funestam victoriam reportabunt. Plura de extremis loqui eius est qui velit viuere. Viuam autem in memoria pectoribusq. vestris, si quales

Ies in hoc bello vos præbuitis, concordia nimirum, & „
 erga duces obsequio, tales eritis, cum vos patriæ redo- „
 nauerit Deus, dissidiaq. & rixas pessimum iampridem „
 ciuitatis nostræ venenum non è vestris modò, sed ex re- „
 liquorum ciuium animis auferre radicitus conabimi- „
 ni. Iamdiu est, cum vrbs Mediolanum ciuilibus „
 malis agitur, semperq. aut Pontifex adulteri- „
 nus, aut ab hoc principio contraria studia, & factio- „
 nes, & mutuam in necem armatæ nostrorum hominum „
 iræ deformant Ambrosianum nomen, & quæ ciuitas „
 esse finitimis modestiæ ac disciplinæ exēplum debebat, „
 ea potius omnis petulantia est inuitamentum, quàm „
 vt ipsius exemplo cæteræ gentes rectè faciant. Nec „
 dubito, quin nostro mox obitu vacua sedes nouas tur- „
 bas, & noua ciuiliū bellorum tentamenta sit excita- „
 tura. Proinde vos obtestor per communis patriæ cari- „
 tatem, per hoc quod procul in sacra terra gessimus „
 bellum, per felicissima rerum exordia, feliciores euen- „
 tus, vt si tumultus ingruerint, pacis & concordie sitis „
 auctores, & vestro potius iure decedatis, quàm temeri- „
 tatis alienæ comites rem euertatis publicam. Iam „
 vestræ virtutis admiratione imbuti ciues expectant li- „
 beratores humani generis, vindices terræ in qua fixisse „
 vestigium pars felicitatis fuerit, victores belli, quod „
 maiores nostri, omnisq. ante ipsos ætas in votis magis „
 & sermonibus, quàm vlla in spe, habuere. Erit autho- „
 ritas & fides, siue monendo & obiurgando, siue nostra „
 quoque monita referendo reuocare á certamine tur- „
 bidas hominum mentes aggrediemini. Hoc iterum à „
 vobis, & nihil ultra rogaturus peto. Non id præcipuū „

S f f f 2 munus

„ munus est, amicorum, prosequi defunctum ignauo que-
 „ stu, sed quę voluerit meminisse, quę mandauerit, exse-
 „ qui. Iurauere primus quisq. ex illa multitudine, dex-
 „ tram Anselmi contingentes, enixe facturos omnia, vt
 „ Mediolanensis Ecclesię quietę ac tranquillę res forent.
 Inde Pontifex, cū litteras quoq. Mediolanum, & ad
 suos extrema mādāta dedisset, pauculis interiectis die-
 bus moritur ingenti luctu, non Mediolanensium mo-
 dō, sed exercitus vniuersi. Tanta illi comitas in om-
 neis, & incorrupta maiestate fuerat mansuetudo. Sed
 Mediolanenses altius mœrebant, & postquam aliquan-
 diu sunt illacrymati defuncti antistitis aduerso casui,
 quo casu patrios extra fines occubuisse, cum ei patria
 debitum omnium consensu triumphum appararet, ad
 sua mox deploranda damna, suasq. illa ex morte ca-
 lamitates auertuntur. Quem enim tām miti ac mo-
 derato recturum imperio rem Ambrosianam? quem
 afflicta domi omnia & dissensione ciuili, & diuturna Pa-
 storis absentia recreaturum? Cuius porrō auspicijs
 tantum illud spatium itineris ingrederentur? Quis
 maris infortunia suis precibus amoliretur? Hęc &
 alia, quę suggerebat dolor, vt sunt molles in calami-
 tate mortalium animi, pro se quisque velut parente
 destituti Mediolanenses querulis inter se vocibus agi-
 tabant. Sed par fuerit Gothifredo quoque Bolionio
 suum decus atq. gloriam impendi nostris litteris, &
 inclytę principem actionis ad extremum vsque pro-
 sequi, quamquam nihil ille ad Mediolanense nomen
 attinuerit. Is vnanime procerum consensu Hieroso-
 lymę Rex appellatus, munia quidem & curas induit
 Regis

Regis quo statum formamq. componeret vniuersæ pro-
uinciæ, cæterùm speciem ac honorem nominis eius vt
admitteret, nullis vnquam rationibus adduci se est pas-
sus. Excelso animo repudiavit, quod facile quilibet
alius per noua bella, & clades appeteret. Tam raræ
moderationis vir, cùm totus iam esset in eo, vt Hiero-
solymitanam rem à barbaricæ consuetudinis moribus
traduceret ad christiana instituta & ritus, daretq. leges
quas illis hominibus esse aptissimas arbitraretur, orta
repente, sicuti credere licet, ex ea colluione, quæ fer-
mè bellum insequitur, pestilentia, ingenti omnium do-
lore moritur. Successit ei Balduinus nequaquam pari
erga regium nomen fastidio, isq. primus Hierosolymæ
Rex appellatus. Recepta Hierosolyma, constitutoq.
Regno, cùm variarum gentium exercitus domos reuer-
terentur, Mediolanenses quoque reuenere, nisi si qui
nulla domi bona spe, barbara in terra, reliquæ vitæ se-
dem ac domicilium optauissent. Postquam reduces
ad urbem appropinquauerunt, obuiam effusa ciuitas,
primò ingenti lætitia & gratulatione agmen excipie-
bat; mox comploratio, & mæror, ac triste desiderium
subijt, vbi requirentibus suos, funera, & mortes, & quæ
mortis instar accipiuntur, voluntaria exilia nuntiata
fuere. Tunc certamen doloris & lacrymarum edebant
coniuges, matres, alijsve quos humane vincula societa-
tis, & sua mollitudo faciles in luctum dabat. Etiam,
qui nulla priuatim clade funestam domum haberent
eos aliena damna & clades ad misericordiam alliciebāt,
& ex misericordia par ferme cruciamentum oriebatur.
Ac rursus omneis, qui uereceperant, qui uere desiderabāt,

cara

cara pignora, & sanguinem suum, à propria lætitia,
 vel mœrore ad publicam Anselmo extincto deflendam
 orbitatem auersi, per dies aliquot mœsto silentio, vel
 ploratibus inquietis egere. Spatium Scilicet illud fuit,
 quo non agendi quicquam, non consultandi, non de-
 cernendi rationem vllam inuenirent principes vrbis
 Mediolani, dominaq. Longobardi nominis attonitæ
 similis hæreret. Cùm in hoc statu res Mediolanensium
 essent, Ecclesia sine Pontifice, populus absq. consilio,
 cuncta obsita solitudine ac squalore qualis captarum
 esse vrbium solet; tunc Ioannes Rhaudensis, consenta-
 neum id authoritati ac prudentiæ suæ munus desum-
 psit sibi, vt consternatas erigeret mentes, atq. luctui
 finem statueret. Is ad circumfusam vndiq. multitudi-
 nem huiuscemodi orationem habuisse fertur. Viri
 „ Mediolanenses. si considerare volumus, quæ fulmina
 „ perculerint hoc Hierosolymitano bello ciuitatem no-
 „ stram, & quàm graue damnum sit acceptum, Pontifice
 „ amisso, succisis militiæ nervis, exhausta tot funeribus
 „ Ecclesia, perempta tot clarissimarum domorum sobo-
 „ le: nullæ lacrimæ, nullus mœror, nulla prorsus lamenta
 „ suffecerint deplorandæ calamitati, ac æternos nobis
 „ esse luctus oportebit, quos tanta iactura publice
 „ priuatimq. iustos facit. Sin & mortalitati quamuis il-
 „ lustrum virorum natura diem vltimum imponit, &
 „ belli damna sunt inenitabilia, magna nobis ipsa res
 „ præbet solatia, queis & Pontificis desiderium fere
 „ constanter publicè omnes, & domesticæ quisq. cladis
 „ abolere memoriam possimus. In ipso laborum, & glo-
 „ riæ termino fortissimus imperator, idem, & sanctissimus
 Anti-

Antistes occubuit, ad extremum usque defunctus erga
populares suos omni pastorali munere, & parta victo-
ria, cui posteritas omnis inuideat. Is liberata Hiero-
solyma, rebus humanis est exemptus, tamquā glorioso
facinori Deus illum commodasset, quo patrato & per-
fecto, magnam virtutem repeteret, ac vindicaret in
cælum. Vltimum operum mortalium esse debuit cæ-
lesti viro, quod præclarissimum esset, nec vlla deinceps
humanæ culpæ labe deformandum. Ac lugendi quidē
Episcopis finis hic esto. De cæteris autem, qui bellica-
sibus intercepti cum tristi nunc recordatione subeunt
animos, & sensum humanæ caritatis acerbè perstrin-
gunt, sic habetote, violari nimirum, & quasi fœ-
dari vestris lamentis & mœrore virtutem egregiam
qua strenuissimi militum pro Christo dimicantes oc-
cubuere. Iam felices animæ defunctæ mortali hac
vita perennem illam alteram attigerunt, in quam no-
stra omnium vota feruntur. Iam liberatores Hieroso-
lymitanæ terræ laureati perfruuntur ætæ sempiterno,
spectacula cælitum aliorum, decora generis humani,
Numinis delitiæ; Et erunt adhuc, quos tantis illacri-
mari, atq. ingemiscere suorum bonis iuuet? Recentis
dolori conuenit luctus, & ex mœrore solatia fātemur
scimus, nostrumq. ipsi quodammodo sensum agnosci-
mus. Nunc ad Reip. curam erigere animos oportet,
& quoniam Episcopi mortales sunt, Ecclesia æternum
manet, quærendus est, qui virtute ac pietate proximus
Anselmo ipsam regat. Simul quoniam non tanta no-
bis priuatim accepta est clades, quantum vniuerso Ca-
tholico nomini ex hac victoria decus & incrementum
accescit,

accescit, Deo immortali ob rem benè gestam honorem
habendum censeo, vt sicuti nostra præcipue virtus, no-
stra arma Hierosolymitanis rebus enituere, sic pietatis
quoque ac religionis exemplum, cæteræ gentes hinc
sumant. Quâ pij, quæ fortes, merebimur fortasse cæ-
lestem opem, & perire Deus utiq. populum nolet, qui
virtute in bello, vbi pax euenit, diuino cultu primus
agat. Hæc ab venerandæ authoritatis viro, ingenti
spiritu perorata magnum erigendis popularibus ha-
buere momentum. Simul alij viri graues obeundo pas-
sim domos, vt quæq. carissima capita deplorarent, de-
monstrabant, iniuriam fieri gloriæ fortium virorum si
muliebribus diutius querelis ac lamentis vrgerentur.
Illos aut pro Christi nomine dimicantes occubuisse, aut
parta victoria diuinitus ereptos humanis rebus, ne con-
taminarentur vlllo mortali iam opere, ac vt protinus
ad parata præmia transirent. Se quoque, amissis, quos
vel genere ac sanguine proximos, vel caritate ac amo-
re præcipuos haberent, funestam habere domum, &
conuenisse recenti cladi luctum, ac ex mærore solatia,
nunc erigendos animos; & grates agendas Numini,
quod exigua iactura patratum bellum fuerit, quodq.
ciues optimi debitam naturæ necessitati vitam in tam
illustri posuerint munere. Ita pleriq. luctum posuere
durauit alijs mæror & desiderium, nec ante sustulerunt
afflictos animos ad equitatem, quàm dies & medela
cuiuslibet egritudinis obliuio, veniensq. post omnia
funera lacrymarum finis esset pro lenimine ac solatio.
Interea tamen Deum ac religionem communiter om-
neis respexere, vadebantq. Ioannis ductu Mediolanen-
ses

les ad præcipue celebritatis templa resolutis in pietatē animis tam qui desiderabant, quàm qui receperant fratres, aut filios aut propinquos aliaue pignora societatis humanæ. Ad sacri sepulcri nomine inclutam ædem præcipua pompa & apparatu supplicatum ière. Virorum, & feminarum, & turbæ puerilis agmina quotidie illuc vadebant, descripta in singulas regiones erant vadendi tempora & vices, cæremoniæ totius auctor & magister erat idem ille, cuius primùm rationibus & hortatu commota ciuitas ex curis & afflictatione respexerat templa & Deum. Hoc supplicationum initio versi penitus in sacra religionemq. Mediolanenses, toti diuinarum rerum erant, ac eo quidem tempore, quasi remunerante publicam pietatem Deo, res accidit, quæ præmium simul & incitamentum esset pietatis. Mariæ Virginis ædes, cui cognomen hodieq. manet à Porta, siue publico decreto, siue priuato sumptu tunc forte reficiebatur, collapsa nimirum æuo, vel humiliore forte structura, quàm aut magnitudo Diuæ, aut splendor ipse ciuitatis postularet. Cùm igitur in eam formam, qua nunc visitur instauraretur, aperiens fundamenta fabris, quadratum lateritiæ structuræ septum apparuit, quo reuerenter ac trepide soluto, ferream arculam inuenere, vetustis litterarum notis inscriptam, quæ titulos reliquiarum amplexu vanescebāt quo. Referata mox arcula cælestes diuitias ostendit; simul inuētæ tabulæ recenti iam & clariore specie diuinarum rerum indicem continebant. Fuere autem sacri linteï portiuncula, quo linteo corpus exangue liberatoris nostri, postquam è cruce pependerat, est inuolu-

T t t

tum,

tum, fragmina crucis ipsius, cespes, qui manantem & Christi vulneribus ebiberat sanguinem, ossa Casti, & Polinici, dentes, articuli, & ex aliorum inclyta mortalitate pleraq. frustra & segmenta, quæ non fuerant descripta, & exsignata nominatim; commune reliquiarum nomen præferebant. Inuenta igitur hæc & in publicum prolata, leuamentum & solamen haud exiguum fuere ciuitati, vulgoq. sic interpretabantur ac differebant, cordi nimirum adhuc superis esse rem Mediolanensem, affulxisse numina dubijs rebus, & quasi pignora hæc publicæ salutis extare, aliaq. porro dicebantur, quæ scriptoribus haudquaquam facilia relatu præsens iucunditas ac dulcedo subiicit, vbi magnæ ac insperatæ res ingenti lætitia mentes hominum occupauere. Iam successerat Anselmo Grossolanus, quem annales alij vitata nominis inconcinnitate Arifolanum, siue Chrysolaum appellare malunt. Is cum emptum vti fama est, grandi pecuniæ summa Pontificatum haberet, ob eam rem haud rectis ciuium oculis adspiceretur, conscientia facinoris, & metu periculi trepidus latitabat. Munia Pontificis interim obibant ædium templi maximi, soliti statim in oratio precibus alternare choros, qui nunc ordo nitet purpura, splendoremq. vestis æquant titulo. Horum præcipuus authoritate muneris & vitæ fama, freti collegio de sacris reliquijs, ac de Numinis clementia, ciuium officio, sic defferuisse fertur. Cælestia munera, magnarum animarum exuias, & inuolabiles æuo sanctorum artus, semper quidem ego in magno pretio, magnoq. honore habendos censui, nec aliunde magis æstimauerim decora temporum & felicitatem,

citatem, quàm ex harum rerum prouentu, & cultu, cum
 aut per multum qui abdita & occultata reperiuntur,
 aut reperta splendide ac magnifice, religioseq. cele-
 brantur. Quippe mortalia hæc diuinitatem spirant,
 nosq. ipsi quodammodo subducimur in cælum, vel con-
 templatione sanctorum & aspectu, vel presenti custo-
 dia & tutela. Quod si fuit vnquam cur intimis gaudijs
 effusaq. gratulatione firmamenta hæc publice priuatæq.
 securitatis acciperentur; hoc illud esse tempus arbi-
 tramur. Nam fessi præteritis instantibusq. malis, quã-
 uis ex diuturna veluti iactatione conquiesceremus,
 naufragis tamen eramus propiores, desideriumq. Pon-
 tificis amissi, profanus Pontifex vsque in desperationē
 vrgebat, & noua calamitatum series nascebatur, cum
 benigna hæc & salutaria sydera rebus nostris apparue-
 re. Nec ego casum, & sortem & fortunam hanc ap-
 pellauerim, sed numen & prouidentiam, & munus eter-
 nę benignitatis. Sepe maiores nostri, prosperis quoq.
 rebus & florentissima ciuitate, cum sanctorum reli-
 quias inuenissent; more triumphantum duxere pom-
 pam, & veluti parta victoria, lætitiā celebrauere; A
 nobis igitur exiguntur tantò plura & ampliora, quantò
 magis languentes & afflictī huiusmodi subsidijs indige-
 bamus. Segnities, & probrum, & ingrati animi vitium
 fuerit tanta munera transmisisse silentio, nec vllum de-
 scendenti tamquam in nostra commercia cælo plau-
 sum dedisse. Exsequendo inde cætera summus ordi-
 nis, facilè collegas in eam sententiā adduxit, vt fa-
 cris reliquijs accumularent, quicquid honorum & cele-
 britatis, aut veteres vnquam adhibuissent, aut nouis

T t t t 2 homi.

hominum ingenijs & solertia posset excogitari. Primum omnium, institutum, vt reliquiaria theca statis diebus per urbem apparatu quam ornatissimo portaretur, antistites ipsi succollarent, sternerentur floribus viæ, textilia parietibus intenderentur, festo pulsu personarent aera campana, musici choros alternarent, hos dies festos ac geniales populus Mediolanensis haberet. Ipsum quoque celebritatis huiusce diem græca plaudentes voce diem Arios appellauere, eamque vocem tota passim vrbe agmina supplicantum ingeminabant. Ac sacer ordo quidem hæc & alia decreuit, tabulasque decreti grauissimi scriptores vidisse testantur. At cæteri magistratus, in quorum manu tum res erat publica, nō secus atque certamine quodam indicto, vim vniuersam suæ potestatis ad augendam triumphii maiestatem contulere. Reuocati in patriam exules, remissa tributa, institutæ nundinæ, dempra captiuis vincula, carcer apertus, ludi, conuiuia, saltationes, ac ex vetere memoria repetita liberalitate, positus in propatulo rerum omnium vsus, ac denique nulla res omissa, quæ foret effusæ gratulationis, & lætitiæ. Per eam lætitiā inducias quoque pepigere cum hostibus, ac præcipue cum Laudensi nomine, quæ tunc forte ciuitas ad excidium petebatur. Ita Mediolanenses hoc tempore pace superum impetrata, compositisque dissidijs, quæ ferere ac alere amat humanum genus, tantam usurpare tranquillitatem incipiebant, quantam haud ferme alias habuissent. Sed quominus ea sincera ac solida tranquillitas esset, vna res adhuc efficiebat, quod Pontifex adulterinus occupata verius & impedita sede, quā possessa

possessa vel impleta, neq. regebat ipse sacra, & Ecclesiam, neq. eligi rectorem patiebatur. Grossolanus relicta sicuti demonstratū est vrbe, peritaq. ad voluntariū exilium longinqui ruris latebra, luxu tantū, & superbia Pontificem agebat. Vulgò ipsum omneis contumelioso nomine Simoniacū appellabant, nimirū ab auctore sacrilegi mercatus atq. nundinarum Simone, quē omnis ætas, & detestabitur semper, et colet. Tunc habebat Romana sacra Pascalis imperij sanctissimi vir, cupidus emendandi generis humani, specimen vnicū apostolicæ seueritatis, quæ à Petro & Lino per aliquot secula propagata in successores, humanis tentari moribus incipiebat. Itaq. principes Urbis Mediolani communicatis inter se consilijs haud irritam sub tali Pontifice fore actionem rati, depellere sacri honoris fastigio Grossolanum statuerunt, id facile successurū, si tantū crimen ipsum ambitus, quo grassatus fuerit, demonstraretur apud eum, qui omne malū exemplū ex Ecclesia sublatum velit. In eā rem legati decernuntur, vt quisq. maxime detestatione flagitij, vel promptū ob ingeniū deferendæ ciuitatis quæ ele maxime idoneus haberetur. Profecta Romam legatio, postquam Mediolanēses esse viros, & quid petentes venissent, aperuere, sine mora ad Pascalem introducti audiuntur clementer ac benigne, sicut & mansuetudo principis, & dignitas ipsorum postulabat. Summa fuit. Urbem Mediolanum, per diu iam, quā discordijs intestinis, quā bellis externis per omnia incommoda calamitatesq. volutata prope ad vltimum rerū venisse, nec vllam esse miserrimē, ac perditę ciuitatis cladem, cuius exempla memorare nō possint

sint vastatos agros, incensas villas, direptam urbem, ac nouissimæ Hierosolymitana expeditione nobilium familiarum heredes, floremq. iuuentutis amissum esse, quodq. super omnia lugendum parent, Parentem Ambrosiani nominis Anselmum, cum belli pericula euasisset, peremptum morbo lacerandam Ecclesiâ reliquisse ambitioni & auaritiæ & temeritati. Grossolanum esse quendam, quem suum perhibere ciuem erubescant; at tamen in omni terra nasci prauos homines ac turbulentos, neq. flagitia priuatorum à rectis æstimatoribus in dedecus trahi gentis vniuersæ. Hunc nulla diuinarum rerum peritia, nullo dato in imis documento, auro, & muneribus flagitiorum omnium ministris retendisse, locum, ut eum occuparet, quem spectatæ sanctitatis ac doctrinæ viri soliti fuerint obtinere. Nec inanes fuisse perditum hominis conatus, & siue mortalium scelere, siue Numinis erga rem Mediolanensem, ira, titulo tenus inuasisse pontificatum Ambrosianum, eiusq. nominis insignia, & maiestatem circumdedit sibi. Quia tamen conscientia stimulis agitetur, neq. committere se se in publicum audeat, secessisse in obscura loca procul ab urbe, nihil sacra rei, nihil publici muneris attingentem. Ac ipsum quidem rectè fecisse, quod ciuitatem exonerauerit, neq. locum dederit facinori, ad quod facile transilitur ab ira & desperatione; cæterum Ecclesiam legitimo Pastore destitutam iacere in sordibus & squalore, insuperq. teneri vinculis implicatâ, urgente Grossolano, & Pontificatû, quæ pecunia sit adeptus, vindicâte impetu, & instinctu, & libidine. Turbidos infensosq. ciues fortasse monstrum illud è Rep. sublaturus fuisse,

fce,

scelereq. scelus amoturos, sed victos precibus, & consensu meliorum, ne qualicunq. perempto antistite nocentiorē urbem facerent. Hære adhuc in animis illa verba optimi pastoris Anselmi, cū apud Byzantium, supremis appropinquans, vocata concione, paternis obtestaretur monitis, ne curam publicæ pacis & quietis vnquam ex animis omitterent. Ea scilicet recordatione militares viros attineri. Nunc se publico decreto missos, obsecrare Christi Vicarium, vti consulat afflictis rebus vrbis Mediolani, ne ue deesse caput pateatur genti, quæ ipsa moderatrix & domina tot gentiū antiquitus instituta maximi regiminis gloriam in hæc vsq. tempora perpetuo tenore continuarit. Has Mediolanensis Reip. preces, hanc summam legationis adferre. Miti sicuti diximus ingenio Pascalis erat, eaq. cura Pontifici viuebat in pectore, vt vitia, et corruptelas, quæ varietate temporum, in Ecclesiam irrepsissent, tolleret, ac sanaret. Tantò acerbius tulit, Metropolim Ambrosianam, quæ esse disciplinæ norma, ac exemplum deberet, agitari turbis, prædam insanæ cupiditati, & ambitioni. Legatis breue responsum dat; curæ sibi rem Mediolanensem fore, irent, ac læta omnia domum renunciarent. Auersus inde ad circumspicienda remedia, quibus id sanare malū posset, quamuis authoritas imperij summi, rationes alias vindicandæ prauitatis daret, ipsaq. criminatio manifestior esset, quàm vt ambigendi locus relinqueretur; insita benignitate tamen faciendum putauit, vt ipsū quoq. Grossolanū audiret. Reus enim verò citatus Romam in iudicium, post dies aliquot moritur, neq. absuit suspicio, quin ipse sibi veneno mortem conscuisset.

sciuiſſet; plures ſenio, & mœrore conſectum tradidère. Situs eſt in æde beati martyris Sebaſtiani, nequaquam ea publica deteſtatione quam peſſimis moribus meruerat. Cupidine honoris, humani animi morbo lapſum reputabant, & verſa in manſuetudinem ira, quem oderant, miſerabantur. Hoc tempore Mediolani forte excitatum incendium prope urbem hauſit ac deleuit, alias quoq. ſimili tentatam clade, ſed nequaquam pari ſtrage vel damno. Tabernæ aliquæ refertæ mercibus, quibus alitur ignis, concepta repente flâma cùm arſiſſent, per continentia tecta tranſmiſere contagionem, & cùm ad extinguendum vndiq. cõſurgeretur, omni iam humana ope & concurſu validior ignis erat. Itaq. multi mortales perempti, variæq. inde & oppidò miſerandæ lethi facies traduntur. Alij gratiſſima quiete demerſi non prius exitium ſenſere, quàm vrens in vicino flamma calore tentaret artus. Tunc exiſcentes propriientesq. ſe ſe ſumus & vapor, & conflagrantia circum omnia teterrime inuolebant. Alios illapſa tigna & trabes, & ipſa propè tecta ſopitos & nihil ferme ſentientes oppreſſerunt. Nonnulli etiam uſtulato, ac dehiſcente pauimento præcipitauere cum ipſis lectulis in ædium ima. Plures, dum portant aut affundunt aquam, dum uer cariſſima quæq. ſubducere in tutum conantur, abſumpti triduum. ſerè clades atrociſſima tenuit, quo ſpatio exacto, reliquæ fumantis ac ſemirutæ urbis trifti aſpectu ſuperſtites confudere paſſim cadauera, & laceratis atq. deuſtis artubus flebili comploratione quirittantes qui exigua in ſpe trahebant animam; paſſim ex ipſa mortuorum ſtrage, vel ex congeſtu fragminum, ac cæ-

men-

mentorū morantes aliqui brachia & crura miserabili-
or utiq. turba, quā quos repentini casus exemerant
vitæ pænis. Eodem incendio sacra ædes conflagrarūt,
idq. inæstimabile damnum fuit, omni corrupta myste-
riorum supellectile & apparatu, quem longa opulen-
tia congesserat ciuitas haud vnquam vlli chri-

stianarum gentium inferior pietate, ac reli-
gione. Vasa auro argentoque solida li-

quefacta ad informe metallum,

pretiosa textilia, mappa,

tabulæ pictiles &

mille ferè

annorum dona ram exiguo tempore reda-

cta in cinerem, &

fauillam.

F I N I S.

Vuuu